

КЫРГЫЗ БАНКЫ

2024-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Бишкек
2024-жылдын май айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2024-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 27-майындагы № 2024-П-07/24-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	8
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	11
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	11
2.2. Тышкы сектор	13
3-глава. Акча-кредит саясаты	16
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу.....	16
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	18
3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы.....	24
4-глава. Инфляция динамикасы	26
4.1. Керектөө баа индекси.....	26
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	27
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	30
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	30
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	32
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	36
2-тиркеме. Глоссарий.....	37
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	39

Резюме

Дүйнөлүк экономиканын жай арымда өсүшү катталган. Алдыңкы өлкөлөрдө, анын ичинде АКШда жана Кытайда экономикалык жигердүүлүктүн акырындап калыбына келиши экономикалардын негизги секторлору боюнча көрсөткүчтөр жакшыргандыгы жана керектөө суроо-талабы жогорулагандыгы менен шартталган. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн экономикасында да реалдуу ИДӨнүн алгылыктуу өсүш динамикасы белгиленген.

2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасында экономикалык өсүш 8,8 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Экономиканын бардык секторлорунда, айрыкча, кызмат көрсөтүү жана курулуш секторунда алгылыктуу динамика сакталып турган. Ички суроо-талап, мурдагыдай эле, айкын эмгек акылардын жогорулашы, жеке адамдардын өлкөгө акча которууларынын көбөйүшү жана керектөө кредиттеринин артышы менен шартталган.

2024-жылдын I чейрегинде соода балансы экспорт көлөмүнүн жана Кыргыз Республикасына импорттук берүүлөр көлөмүнүн өсүшүнүн таасири астында калыптанган. Натыйжада, өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2023-жылдын I чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда 38,3 пайызга көбөйүп, 2 492,3 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Ал эми тышкы соода жүгүртүү көлөмү 29,8 пайызга өсүп, 3,5 млрд АКШ долларын түзгөн.

Улуттук банк тарабынан көрүлүп жаткан акча-кредиттик чаралардын натыйжасында Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстер улам басаңдап жаткандыгы белгиленген. 2024-жылдын март айында жылдык инфляция көрсөткүчү 2023-жылдын декабрындагы 7,3 пайыздан төмөндөп, 5,2 пайызды түзгөн. Бардык товардык топтор боюнча алып караганда, өзгөчө азык-түлүк товарлары тобу боюнча баалардын өсүш арымы басаңдагандыгы белгиленген.

Акча-кредит саясатынын шарттары отчеттук мезгил ичинде баа динамикасын инфляция боюнча орто мөөнөткө каралган максаттуу көрсөткүч чегинде колдоого жана акча рыногунда туруктуу абалды сактап турууга өбөлгө түзгөн. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери, мурдагыдай эле, Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекке жакын мааниде, Улуттук банктын эсептик ченине жакын өлчөмдө калыптанган. Инфляциянын монетардык факторун чектөө үчүн Улуттук банк банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүк көлөмүн жөнгө салуу боюнча операцияларды жигердүү ишке ашырган.

Ички валюта рыногунда жагдай салыштырмалуу туруктуу абалда сакталып турган. Алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү сакталган. Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүнө жол бербөө максатында, айрым мезгилдерде чет өлкө валютасын сатуу сыяктуу эле, сатып алуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

Банк системасында өзгөчө улуттук валютада депозиттер жана кредиттер рыногунун жигердүү өнүгүшү уланган. Депозит рыногунда негизинен улуттук валютада ресурстук базанын артышы сакталып турган. Ошондой эле коммерциялык банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин эсебинен кыйла өскөндүгү белгиленген.

1-глава. Тышкы чөйрө

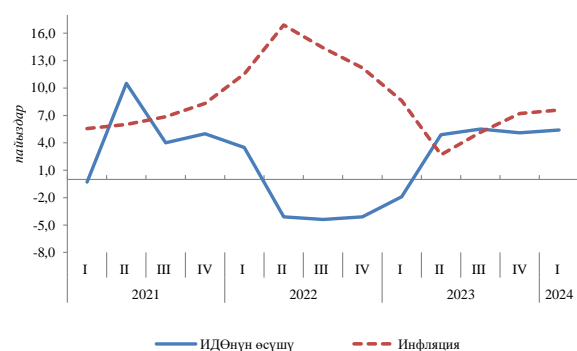
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Экономиканын негизги секторлору боюнча алгылыктуу көрсөткүчтөрдүн жана керектөө суроо-талабынын өсүшүнүн натыйжасында алдыңкы өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүк акырындап калыбына келип жаткандыгы байкалган. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн экономикасында да реалдуу ИДӨнүн алгылыктуу өсүш динамикасы белгиленген.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

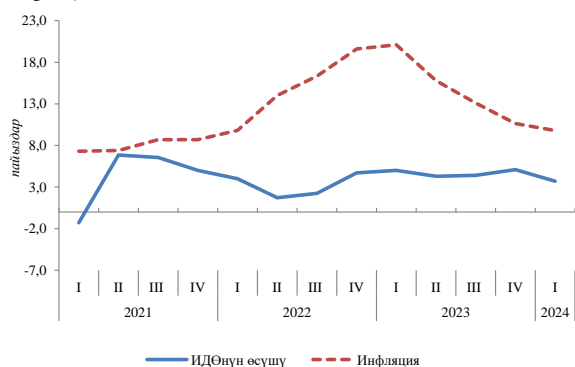
көбөйүшү экономиканын өсүшүнө таасирин тийгизген негизги факторлордун биринен болгон.

2024-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча жылдык мааниде 7,6 пайызды түзүү менен инфляциянын динамикасы жогорулаган. Баалардын өсүшүнүн күч алышы бардык топтордо белгиленген: азык-түлүк товарларына - 8,1 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга - 6,5 пайызга жана кызмат көрсөтүүлөргө - 8,3 пайызга.

Казакстан

2024-жылдын I чейрегинде Казакстандын экономикасынын өсүш арымы басаңдап, 3,7 пайызды түзгөн. Экономиканын алгылыктуу динамикасы бүтүндөй чейрек ичинде негизги капиталга инвестициялардын өсүшү менен колдоого алынган, мында олуттуу үлүш тоо кендерин казып алуу өндүрүшүнө, кыймылсыз мүлк менен операцияларга, транспорт жана кампада сактоого, ошондой эле иштеп чыгаруу өнөр жайына туура келген. Тармактар арасында олуттуу өсүш курулуш, байланыш, транспорт жана кампада сактоо тармактары боюнча катталган. 2023-жылы аз түшүм алуудан улам өсүмдүк өстүрүү багытында өндүрүш көлөмүнүн көрсөткүчү төмөн болгондуктан, айыл чарба динамикасынын төмөндүгү экономикалык жигердүүлүктүн басаңдашын шарттаган.

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

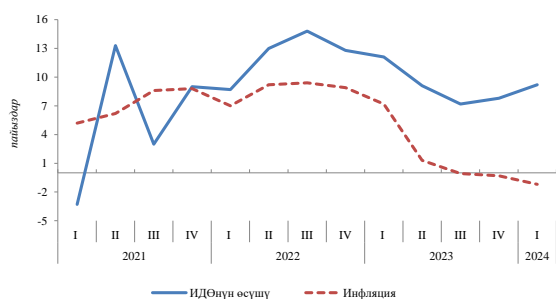

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, «Блумберг» МА, Улуттук банктын эсептөөлөрү

6,9 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга баалар 8,2 пайызга өсүп, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баалар 13,2 пайызга чейин арымдуу жогорулаган. Жылдык инфляция деңгээлине тамак-аш продуктыларына жана алкогольсуз суусундуктарга (+2,6 п.п.), турак жай кызматтарына (+2,1 п.п.), кийим-кече жана бут кийимге (+1,0 п.п.) баалардын өсүшү олуттуу салым кошкон.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армян улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армян Республикасынын Борбордук банкы

кызмат көрсөтүү (+5,0 пайыз) жана айыл чарба (+3,7 пайыз) секторлорунда да байкалган.

2024-жылдын I чейреги ичинде Арменияда дефляция деңгээлинин тездеши байкалган. Отчеттук мезгил ичинде КБИ көрсөткүчү 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда (-)1,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (IV чейректе КБИ көрсөткүчү (-) 0,3 пайызды түзгөн). Өтүп жаткан жылдын I чейрегинде дефляциянын негизги факторлору катары импорттолуучу товарларга баалардын төмөндөшү, ошондой эле Армян Республикасынын Борбордук банкы тарабынан жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын таасири саналган.

Инфляция 2024-жылдын январь айындагы 9,5 пайыздан 2024-жылдын март айында 9,1 пайызга чейин орточо арымда басандоосу уланган.

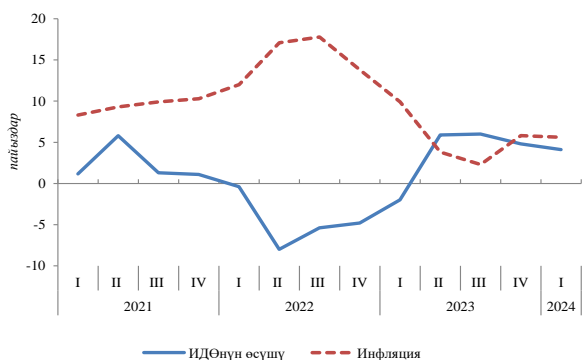
Орточо катуулатылган акча-кредит саясаты жана дан эгиндерине дүйнөлүк баалардын төмөндөшү инфляциянын басаңдашына таасирин тийгизген. Инфляциянын мындан да тез арымда басаңдашына турак жай-коммуналдык чарба кызматтарына тарифтердин жогорулашы, мобилдик байланыш кызмат көрсөтүү, саламаттыкты сактоо жана коомдук тамактануу наркынын өсүшү бөгөт койгон. Жылдык мааниде алганда азык-түлүк товарларына баалар

2024-жылдын I чейрегинде Арменияда жогору экономикалык жигердүүлүк сакталып турган.

2024-жылдын январь-март айларында экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 14,3 пайызга өскөн. Экономиканын өсүшүнө өнөр жай сектору олуттуу таасирин тийгизген, ал негизинен зер буюмдар тармагында өндүрүш көлөмүнүн өсүшүнүн (11,9 эсеге өсүш) эсебинен 30,4 пайызга көбөйгөн. Алгылыктуу динамика соода секторунда (+26,5 пайыз), курулуш (+11,7 пайыз),

Белоруссия

1.1.4-график. Беларуссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

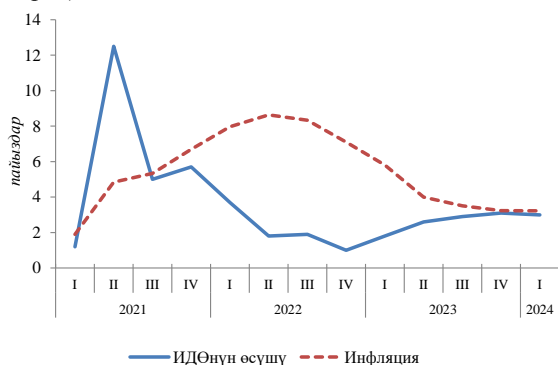
Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

акыларды жогорулатуу керектөө суроо-талабынын жогору деңгээлин күчөткөн (2024-жылдын I чейрегинде чекене сооданын өсүшү жылдык мааниде алганда 13,1 пайызды түзгөн).

Инфляция 2023-жылдын IV чейрегиндеги 5,8 пайыздан отчеттук мезгил ичинде 5,6 пайызга чейин басаңдаган. Инфляциянын басаңдашы мөмө-жемиш продукциясына баалардын тез арымда өсүш арымынын басаңдашы жана бааларды жана тарифтерди жөнгө салууга байланыштуу келип чыккан.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

салымын кошкон.

Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча АКШда жумушсуздук деңгээли 3,8 пайызды түзүү менен анча өзгөргөн эмес (жыл башынан тартып +0,1 п.п.).

2024-жылдын март айында 3,5 пайызды түзүү менен (2023-жылдын март айында – 5,0 пайыз) **жылдык инфляциянын басаңдоосу уланган**. Инфляциянын төмөндөшү негизинен турак жайды ижарага алуу, медицина кызматтарына жана азык-түлүккө баалардын өсүш арымынын басаңдашы менен шартталган. Тамак-аш продукттарына жана энергия продукцияларына наркты эске албаганда (Core CPI индекси), керектөө бааларынын өсүшү жылдык мааниде алганда 5,6 пайыздан 3,8 пайызга чейин басаңдаган.

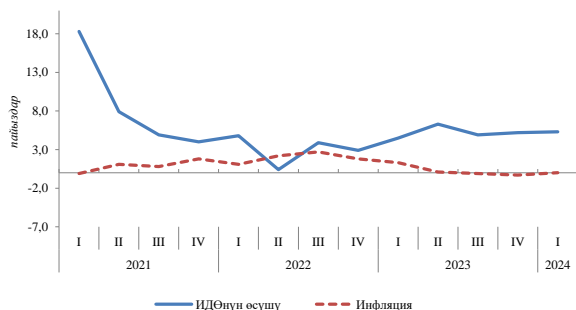
2024-жылдын I чейрегинде Беларуссияда экономикалык жигердүүлүк жогорулагандыгы байкалган.

Өлкөнүн Улуттук статистика комитетинин баа берүүсү боюнча 2024-жылдын I чейрегинде ИДӨнүн өсүшү 4,1 пайызды түзгөн. Экономикалык жигердүүлүккө негизинен ички суроо-талаптын жогорулашы жана өнөр жай өндүрүшүнүн өсүшү (иштеп чыгаруу өнөр жайы +6,5 пайыз, тоо кендерин казып алуу өнөр жайы +6,1 пайыз) таасирин тийгизген. Жеңилдетилген акча-кредит саясаты, жеңилдетилген шарттарда кредиттөө жана кадрлардын жетишсиздиги шартында эмгек

АКШнын экономикасы 2024-жылдын I чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,0 пайызга өскөн, мында АКШнын ФРСсы акча-кредит саясатынын шарттарын катуулаткандан кийин инфляция арымынын басаңдоосу уланган. ИДӨнүн өсүшүнө керектөө чыгашалары кыйла таасирин тийгизген, аларга АКШнын экономикасынын үчтөн экиси туура келет. ИДӨнүн өсүшүнө ошондой эле турак жай жана турак жай болуп саналбаган секторлордо негизги капиталга инвестициялар, мамлекеттик жана жергиликтүү бийлик органдарынын чыгашалары жана инвестициялары өз

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

3,3 пайызга жогорулаган. Муну менен бирге өтүп жаткан жылдын I чейрегинде экономикалык жигердүүлүккө кыймылсыз мүлк секторунун басаңдашы ооздуктоочу таасирин тийгизген.

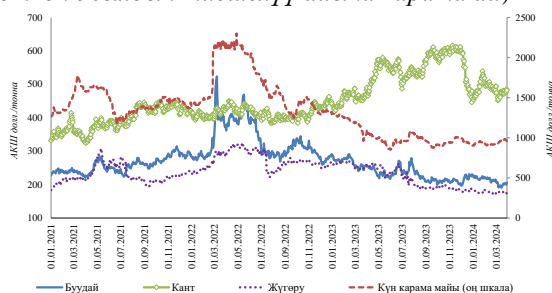
Отчёттук мезгил ичинде керектөө баалары салыштырмалуу туруктуу болгон. 2024-жылдын март айында жылдык мааниде инфляция 2023-жылдын ушул эле мезгилине караганда 0,1 пайызга жогорулап, февраль айында инфляция 0,7 пайызга өскөн. Отчёттук чейректе инфляция деңгээлинин өсүшү Кытайда Жаңы жылды белгилөөгө байланыштуу сезондук фактор жана калк тарабынан суроо-талаптын өсүшү менен шартталган. Ал эми март айында өндүрүшчүлөрдүн баа индекси 2,8 пайызга төмөндөгөн.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

2024-жылдын I чейрегинде баа динамикасы ар тараптуу болгондугуна карабастан, жалпы алганда дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар төмөндөгөндүгү байкалган. Жакынкы Чыгышта геосаясий каатчылык күч алгандыгынын алкагында мунайга баалардын өсүшү белгиленген. Отчёттук мезгил ичинде дүйнөлүк рынокто алтынга баалар буга чейин калыптанган көрсөткүчтөрдөн артуу менен өсүшүн уланткан, бул геосаясий тобокелдиктердин күч алышынын алкагында жогору суроо-талаптын жана бир катар өлкөлөрдө акча-кредит саясат шарттарын жеңилдетүү күтүлүп жаткандыгынын натыйжасында келип чыккан.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

ичинде эң жогору мааниге жеткен. Негизги өндүрүшчү өлкөлөрдө өндүрүш көлөмүнүн сезондук фактордон улам төмөндөшү баалардын өсүшүнө таасирин тийгизип, импорттук суроо-талаптын өсүшүн шарттаган.

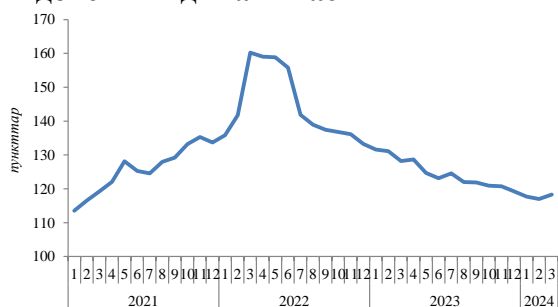
2024-жылдын I чейрегинде негизги азык-түлүк товарларына баалар өзгөрүлүп, алардын тенденциясы төмөндөгөн. Бул, импортко туруктуу суроо-талап, негизги өндүрүшчү өлкөлөрдө өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшү, айрым региондордо туруктуу ички суроо-талап жана иштетилбеген мунайга дүйнөлүк баанын жогорулашы менен шартталган.

2024-жылдын март айында өсүмдүк майына баа бир аз жогорулап, акыркы жыл

Отчёттук мезгил ичинде дан эгиндерине баалардын төмөндөшү сакталып, март айында дан эгиндерине баа индекси 2023-жылдын IV чейрегиндеги мааниден 6,5 пайызга төмөн калыптанган. Дан эгиндерине баалар Европа бирлиги, Россия жана АКШ доллары ортосунда жогору атаандаштыктан улам үч ай катары менен төмөндөгөн. Кытайдын буудай сатып алуудан баш тартышы жана Россия менен АКШда жакшы түшүм алуу болжолдонгондугу да бааларга таасирин тийгизген. Күрүчтүн бардык түрүнө баа төмөндөгөн, бул импорттук суроо-талаптын начарлашы менен шартталган.

2024-жылдын I чейрегинде кантка дүйнөлүк баа өсүп, чейректин акыркы айына карата гана төмөндөгөн, бул Индияда кант өндүрүү көлөмүнүн жогорулашын болжолдоолор, Тайландда кант камышы түшүмүн жыйноо иши жигердүү жүрүп жаткандыгы, ошондой эле Бразилиядан олуттуу көлөмдө экспорттук сунуштарга байланыштуу келип чыккан. Бирок Бразилияда кургакчылыктан улам кооптонуулар жана мунайга баалардын өсүшү кантка баалардын андан ары да төмөндөшүн токтотуп турган.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

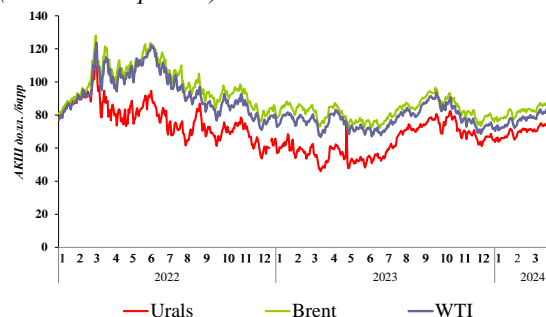
2024-жылдын I чейрегинде ФАО¹ индексинин динамикасы айрым продукттарга баалар өскөндүгүнө карабастан, жалпы алганда баалардын төмөндөшү улангандыгын көрсөткөн. 2024-жылдын январь жана февраль айларында индекс маанисинин төмөндөшү уланган, бул эң башкысы, дан эгиндерине баа индекстеринин төмөндөшү менен шартталган. Март айында индексинин бир аз өсүшү байкалган, бул өсүмдүк майына баалардын кыйла жогорулашына

байланыштуу келип чыккан. Баалардын өсүшүнө өндүрүшчү өлкөлөрдө климат шарттарынын өзгөрүп турушу, туруктуу импорттук суроо-талап, геосаясий белгисиздик жана дүйнөлүк мунай заттары рынокторунда баалардын улам өзгөрүп туруусу таасирин тийгизген.

2024-жылдын I чейрегинде ФАО азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси 117,6 пунктту түзүп, ага чейинки чейрекке караганда 1,8 пайызга төмөн калыптанган. 2023-жылдын ушул чейрегине салыштырганда бул көрсөткүч 9,7 пайызга төмөндөгөн.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

2024-жылдын I чейрегинде Brent маркасындагы мунай баасы баррелине 81,7 АКШ долларын түзгөн, буга чейинки чейрекке салыштырганда бул 1,3 пайызга төмөн, ал эми 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда орточо баа анчалык өзгөргөн эмес (-0,1 пайыз). Ошол эле учурда отчеттук мезгилдин башталышына салыштырганда отчеттук мезгилдин акырына карата баа 15,3 пайызга өскөн.

Россиянын Urals маркасындагы мунайынын Brent маркасына карата дисконту орточо алганда баррелине 12,1 АКШ долларын түзгөн.

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

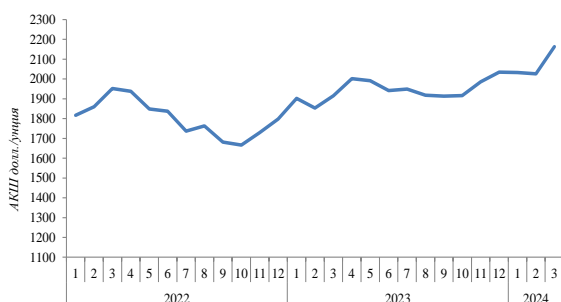
2024-жылдын 3-мартында ОПЕК+ өлкөлөрү 2024-жылдын II чейрегинде суткасына 2,2 млн баррелге өз ыктыяры боюнча кошумча кыскартууларды узартуу жөнүндө жарыялаган. Буга чейин мунай өндүрүүнү суткасына 700 миң баррелге кошумча кыскартуу жөнүндө чечим 2023-жылдын 30-ноябрында кабыл алынган. ОПЕК+ 2024-жылдын 3-мартындагы чечимине ылайык, 2024-жылдын II чейрегинде Сауд Аравия мунай өндүрүүнү суткасына 1 млн баррелге кошумча кыскартууну уланта тургандыгы, ал эми Россия, өз кезегинде, мунай өндүрүүнү жана экспорттоону жалпы алганда суткасына 471 миң баррелге кыскарта тургандыгы болжолдонууда. Кыскартуулардын калган бөлүгү Иракка (суткасына 220 миң баррель), Бириккен Араб Эмираттарына (суткасына 163 миң баррель), Кувейтке (суткасына 135 миң баррель), Казакстанга (суткасына 82 миң баррель), Алжирге (суткасына 51 миң баррель) жана Оманга (суткасына 42 миң баррель) туура келет.

Жакынкы Чыгышта курч геосаясий абалга жана Иран жана Израиль ортосунда келишпестиктер сакталып тургандыгына байланыштуу, ошондой эле Кызыл деңизде хуситтердин коммерциялык кемелерге кол салуусу региондон мунайды үзгүлтүксүз ташуу маселеси боюнча кооптонууларды жаратып, 2024-жылдын I чейрегинде мунайга дүйнөлүк баалардын өзгөрүп туруусуна таасирин тийгизген.

Кыргыз Республикасы мунай импорттоочу өлкө болуп саналат жана КММ импортунун жалпы көлөмүнүн 95 пайызга жакыны Россияга туура келет. Россиянын мунай иштеп чыгаруу заводдорунун баштапкы бааларына мунайга дүйнөлүк баалар, өндүрүш кубаттуулугунун көлөмү, мунайга ички жана тышкы суроо-талап таасирин тийгизет.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

Отчёттук мезгил ичинде дүйнөлүк рынокто алтынга баа өсүшүн улантып, буга чейин катталып келген чектен улам жогору түптөлгөн, бул геосаясий тобокелдиктердин күч алышынын жана бир катар өнүккөн өлкөлөр акча-кредит саясатын жеңилдетүүсү күтүлүп жаткандыгынын алкагында жогору суроо-талап менен шартталган.

Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин маалыматына ылайык, борбордук банктар жана биржадан тышкары рынок тарабынан суроо-талап дүйнөлүк рынокто алтынга баалардын өсүшүнө түрткү берген. 2024-жылдын I чейрегинде алтынга жалпы суроо-талап 3,0 пайызга, жылдык эсептөөдө 1 238 т чейин жогорулаган, бул 2016-жылдын I чейрегинен берки эң эле жогору көрсөткүч болуп саналат.

2024-жылдын I чейрегинде куймаларга жана монеталарга суроо-талап өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,0 пайызга жогорулап, 312 т чегинде калыптанып, буга чейинки чейректеги деңгээлге туура келген.

Зер буюмдарына дүйнөлүк суроо-талап өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда отчеттук мезгилде 2,0 пайызга төмөндөө менен 479 т түзгөн.

Кароого алынган мезгилде алтынга технологиялык суроо-талап жылдык эсептөөдө 10,0 пайызга калыбына келген, анткени жасалма интеллектке кескин кызыгуу электроника секторунда суроо-талапты жогорулаткан.

Дүйнөлүк рынокто алтынга баа өткөн чейрекке салыштырганда 4,8 пайызга өсүп, 2024-жылдын I чейрегинде орточо алганда трой унциясына 2 071,8 АКШ долларын түзгөн (2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда +9,5 пайыз).

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

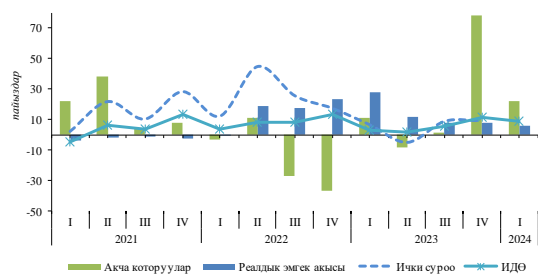
2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасында жогору экономикалык жигердүүлүк байкалган.

Экономиканын өсүшүнө олуттуу салымды өзгөчө кызмат көрсөтүү жана курулуш секторлору кошкон. Жалпы алганда өлкөнүн экономикасында отчеттук мезгилде экономикалык субъекттердин жогору инвестициялык иши сакталып турган. Ички суроо-талап, мурдагыдай эле, керектөө кредиттерин берүү көлөмүнүн жогорулашы, жеке адамдардан өлкөгө акча которуулар агымынын өсүшү жана айкын эмгек акынын алгылыктуу динамикада өсүшүнүн сакталышы менен колдоого алынган.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

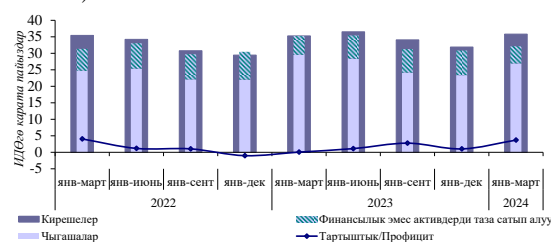
2023-жылдын IV чейрегинин¹ алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын өсүшү жылдык мааниде 9,3 пайыз деңгээлинде бааланат.

Отчеттук чейрек ичинде керектөө суроо-талабынын жогорулашы айкын эмгек акынын алгылыктуу өсүш арымы (+5,3 пайыз), керектөө кредиттерин берүү көлөмүнүн өсүшү (+27,4 пайыз) жана жеке адамдардын өлкөгө чек ара аркылуу акча которууларынын таза агымынын өсүшү (+21,8 пайыз) сакталып тургандыгы менен шартталган.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

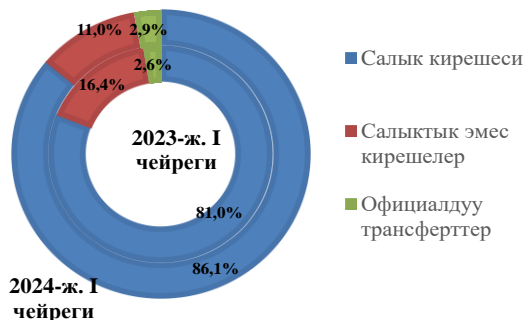
2024-жылдын январь-март айларында Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетти ИДӨгө карата 3,7 пайыз профицит менен аткарылган, бул сезондук жагдай, ошондой эле салыктык түшүүлөрдүн кыйла өсүшү менен түшүндүрүлөт (2023-жылдын ушул эле мезгилинде профицит ИДӨгө карата 0,1 пайызды түзгөн).

Экономикалык өсүш арымынын жогору болушу жана салыктык жол-жоболорду фискалдаштыруу боюнча көрүлүп жаткан чаралар шартында салыктык кирешелердин жогорулашына

КНС, киреше жана пайда салыктары, сатуудан салыктар боюнча түшүүлөр кыйла таасирин тийгизген, алардын үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша 49,3, 28,7 жана 7,0 пайызды түзгөн. Отчеттук мезгилде мамлекеттик бюджеттен күндөлүк кирешелер 19,8 пайызга, 89,1 млрд сомго чейин өскөн (ИДӨгө карата 35,8 пайыз).

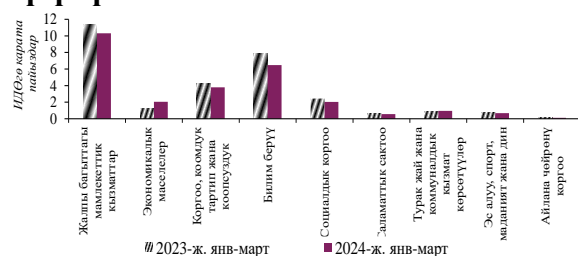
¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан, буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин түзүмү

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

2.1.4-график. Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын функционалдык түзүмү

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

Бюджеттин күндөлүк чыгашалары 7,6 пайызга, 67,0 млрд сомго чейин өскөн (ИДӨгө карата 26,9 пайыз).

Функционалдык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө өсүш «экономикалык маселелер» жана «жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар» статьяларында белгиленген. Мында бюджеттик уюм кызматкерлеринин эмгегине төлөө боюнча статья чыгашалар түзүмүндө мурдагыдай эле олуттуу үлүштү ээлеп турган (46,2 пайыз).

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин финансылык эмес активдер боюнча таза операциялары 12,9 млрд сом суммасында түптөлгөн (ИДӨгө карата 5,2 пайыз, 2023-жылдын ушул эле мезгилинде ИДӨгө карата 5,7 пайыз).

Жалпы алганда, орто мөөнөттүү мезгилде Министрлер Кабинети республикалык бюджет профицит менен аткарылышын күтүүдө, андан ары экономикалык багыттагы иш-чараларга байланыштуу чыгашаларга жана мамлекеттик милдеттенмелердин ордун жабууга багыттоону пландаштырууда.

Инвестициялар

2.1.5-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-март			
	2023-ж	2024-ж	2023-ж	2024-ж
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Бардыгы	16 180,4	27 673,3	100,0	100,0
Ички инвестициялар	14 388,2	24 290,2	88,9	87,8
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	1 785,5	2 653,1	11,0	9,6
Жергиликтүү бюджет	94,6	142,5	0,6	0,5
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	6 305,6	9 427,5	39,0	34,1
Банктын кредити	67,9	499,1	0,4	1,8
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-саламат каражаттарын кошо алганда)	6 134,6	11 568,0	37,9	41,8
Тышкы инвестициялар	1 792,2	3 383,1	11,1	12,2
Чет өлкө кредити	746,6	1 846,1	4,6	6,7
Тикес чет өлкө инвестициялары	449,9	675,8	2,8	2,4
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	595,7	861,2	3,7	3,1

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

Негизги капиталга инвестициялар көлөмү кыйла өскөн.

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2024-жылдын I чейрегинде 2023-жылдын январь-март айларындагы 3,1 пайызга каршы 66,6 пайызды түзгөн.

Өсүш, инвестициялардын ички булактардын эсебинен каржылоонун 64,4 пайызга сыяктуу эле, тышкы булактардан эсебинен каржылоонун 83,9 пайызга көбөйүшү менен камсыздалган.

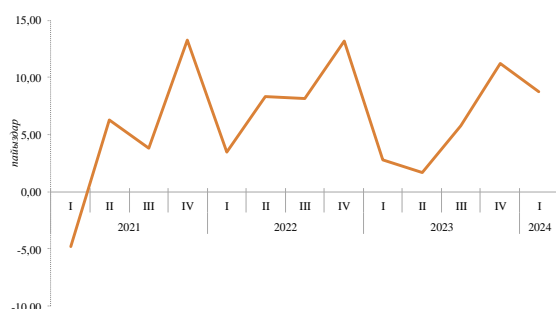
Инвестициялардын негизги өсүшү транспорт иши (3,5 эсеге), искусство, оюн-зоок жана эс алуу (2,8 эсеге) жана айыл чарба (2,6 эсеге) объекттерине туура келген. Мейманканалар жана тойканалар (2,1 эсеге), билим берүү (16,8 пайыз) жана чекене соода жүргүзүү (8,6 пайыз) объекттерине капиталдык салымдар азайгандыгы байкалган.

Сунуш

Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча, 2024-жылдын I чейрегинде ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда (2,8 пайыз¹) реалдуу мааниде 8,8 пайызга жогорулап, 248,8 млрд сомду түзгөн.

2.1.6-график. ИДӨнүн динамикасы

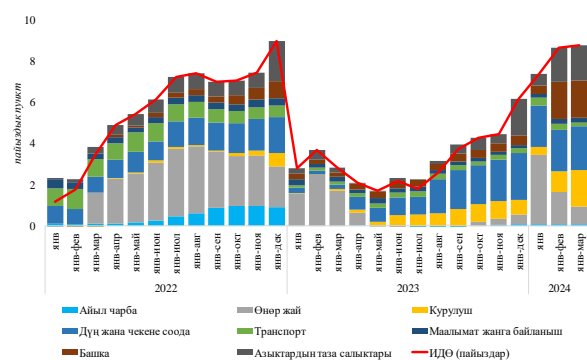
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

2.1.7-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

басаңдагандыгы белгиленген (8,7 пайыздан +4,7 пайызга чейин), бул сектордун жалпы ИДӨнүн өсүшүнө салымы 0,4 п.п. түзгөн.

ИДӨ дефлятору 8,5 пайыз деңгээлинде алгылыктуу мааниде түптөлгөн, бул 2023-жылдын январь-март айларына караганда 13,4 п.п. төмөн.

2.2. Тышкы сектор²

2024-жылдын I чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы соода балансынын тартыштыгы сакталып тургандыктан жана кызмат көрсөтүүлөр балансы андан ары да начарлагандыктан түптөлгөн.

Олуттуу экономикалык жигердүүлүк кызмат көрсөтүүлөр жана курулуш сыяктуу секторлордо байкалган.

Кызмат көрсөтүүлөр сектору реалдуу мааниде алганда 8,0 пайызга өсүп, мурдагыдай эле жалпы ИДӨнүн өсүшүнө кыйла салым кошкон (4,3 п.п.), бул дүң жана чекене соода жүгүртүү көлөмүнүн өсүшү менен шартталган (19,1 пайызга). ИДӨнүн түзүмүндө кызмат көрсөтүүлөр секторунун салыштырма салмагы эң эле жогору чекте, 50,8 пайызга барабар деңгээлде орун алган.

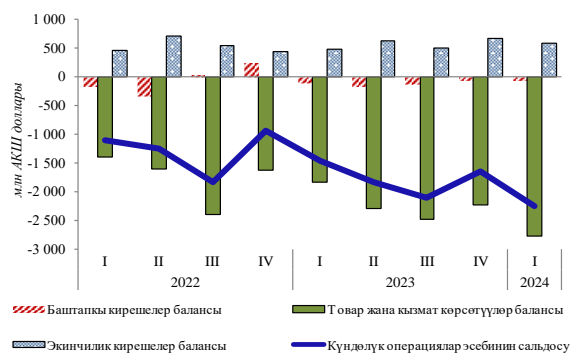
Негизги капиталга инвестициялар көлөмүнүн өсүшү өтүп жаткан жылдын I чейрегинде курулуш секторунун 53,8 пайызга кыйла өсүшүнө түрткү берген. Курулуш секторунун жалпы ИДӨнүн өсүшүнө салымы 1,8 п.п. түзгөн. Өткөн жылдын I чейрегиндеги салыктык түшүүлөрдүн өсүшүнө (+1,4 пайыз) салыштырмалуу продуктыларга таза салыктар көлөмүнүн 9,0 пайызга кыйла өскөндүгү да байкалган.

Отчеттук чейректе айыл чарба боюнча 1,4 пайызга өсүш арымы катталган. Өнөр жай багытында өсүш арымы өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 2 эсеге жакын

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин такталган маалыматтары боюнча.

² Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили: өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөр боюнча.

Түптөлгөн. Түптөлгөн экспорт көлөмүнө өзгөчө алтынды (монетардык эмес) берүүсунуштоо таасирин тийгизген. Алтынды эске албаганда, экспорт 7,8 пайызга төмөндөп, 371,2 млн АКШ долларын түзгөн.

Товарлар импорту (ФОБ баасында) 3 003,3 млн АКШ долларын түзүү менен 33,2 пайызга өскөн. Импорттук операциялардын өсүшү региондо калыптанган соода жүргүзүү түзүмү менен шартталган. Кароого алынган мезгил аралыгында импорттун жогорулашына негизинен жеңил автоунааларды, ошондой эле өндүрүштүк техника үчүн жабдуулардын тетиктерин алып келүүлөр таасирин тийгизген.

Каралып жаткан мезгилде энергия продукцияларынын айкын жана нарктык көлөмүнүн өсүшү эсебинен алардын импортунун 61,9 пайызга (2024-жылдын I чейрегиндеги 142,4 млн долларына салыштырганда 230,6 млн АКШ доллары) өсүшү байкалган.

Экинчилик кирешелер балансынын түзүмүндө мамлекеттик башкаруу секторунун сальдосунун жакшыруусу менен катар эле «иштеп жаткандардын акчалай которуулары» статьясы боюнча агылып кирүү андан ары да көбөйгөндүгү белгиленген.

2024-жылдын I чейрегинде «иштеп жаткандардын акчалай которуулары» статьясы боюнча таза агылып кирүүнүн оң динамикасына (20,5 пайызга өсүш) жеке адамдардын чек ара аркылуу акча которууларынын агылып кирүүсүнүн өсүшү негизги таасирди тийгизген. Мамлекеттик башкаруу секторунун динамикасы толугу менен эл аралык уюмдарга мүчөлүк төгүмдөрдү чегерүүнүн эсебинен калыптанган.

Отчёттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгынын 292,8 млн АКШ долларына чейин (10,5 эсеге) көбөйүшү күтүлүүдө, ошол эле учурда Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча «баштапкы кирешелер» статьясынын сальдосу 66,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде калыптанат (42,6 пайызга төмөндөө). Капитал менен операциялар эсеби боюнча агылып кирүү 31,0 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2024-жылдын I чейрегинде «финансылык эсеп» статьясында чагылдырылган тыштан таза карыз алуу 2 214,2 млн АКШ долларын түзөт.

Улуттук банктын күтүүлөрү боюнча финансылык эсеп резидент эместер алдында жеке сектордун милдеттенмелерин арттыруу түрүндө башка инвестицияларды көбөйтүүнүн эсебинен түптөлөт.

Улуттук банктын алдын ала жана баа берүү маалыматтары боюнча 2024-жылдын I чейрегинде күндөлүк эсептин терс сальдосу 2 263,0 млн АКШ долларын же ИДӨгө карата 55,1 пайызды¹ түзгөн.

Отчёттук мезгил ичинде импорттун өсүшүнүн экспорттук берүүлөрдүн бир аз көбөйүшүнөн басымдуулук кылган шартында соода балансынын терс сальдосунун 38,3 пайызга, 2 492,3 млн АКШ долларына чейин артышы байкалган.

Товарлар экспорту (ФОБ баасынларында) 12,8 пайызга өсүп, 510,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө

¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

Ошентип, 2024-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 17,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай отгон жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2022 (ор.) (январь-декабрь)	2023 (ор.) ¹ (январь-декабрь)	%	2023-ж. декабрь	2024-ж. март	%
РЭАК	122,5	131,7	7,5	131,3	129,6	-1,3
НЭАК	125,8	126,3	0,4	122,2	118,0	-3,4
РЭАК кытай юанына карата	87,5	97,1	11,0	99,0	100,5	1,5
НЭАК кытай юанына карата	54,3	54,7	0,7	54,3	54,6	0,5
РЭАК еврого карата	116,6	113,4	-2,7	112,3	113,0	0,6
НЭАК еврого карата	68,8	64,2	-6,8	62,5	62,8	0,4
РЭАК жапон иенасына карата	160,1	175,9	9,8	180,4	188,5	4,5
НЭАК жапон иенасына карата	81,6	83,6	2,4	84,9	87,8	3,5
РЭАК каз. тенгесине карата	144,5	132,2	-8,5	128,8	123,9	-3,8
НЭАК каз. тенгесине карата	170,9	162,0	-5,2	160,6	156,6	-2,5
РЭАК орус рублине карата	115,2	143,2	24,3	148,2	149,0	0,5
НЭАК орус рублине карата	123,3	146,2	18,6	153,4	155,4	1,3
РЭАК түрк лирасына карата	235,1	230,9	-1,8	230,0	220,6	-4,1
НЭАК түрк лирасына карата	601,0	819,2	36,3	995,2	1084,7	9,0
РЭАК АКШ долларына карата	86,5	88,2	1,9	87,8	87,5	-0,3
НЭАК АКШ долларына карата	54,6	52,3	-4,2	51,6	51,3	-0,4

2024-жылдын I чейрегинин акырына карата номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстеринын начарлагандыгы байкалган.

Айкын маалыматтарга ылайык, сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жыл башынан тартып 3,4 эсеге азайып, 2024-жылдын март айынын акырына карата 118,0 түзгөн. Индекстин төмөндөшү сомдун түрк лирасына карата 9,0 пайызга, япон йенине

карата 3,5 пайызга, орус рублине карата 1,3 пайызга, кытай юанына карата 0,5 пайызга жана еврого карата 0,4 пайызга бекемделишинин¹ алкагында, анын көрсөтүлгөн мезгил ичинде казак теңгесине карата 2,5 пайызга жана АКШ долларына карата 0,4 пайызга нарксыздашынын таасири астында түптөлгөн. НЭАКтын төмөндөшү менен катар ЕАЭБдин соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө инфляциянын салыштырмалуу жогору орточо деңгээлинин алкагында Кыргызстанда баалардын бир калыпта өсүшү² реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин 1,3 пайызга кыскарышын шарттаган, ал 2024-жылдын март айынын акырына карата абал боюнча 129,6 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2024-жылдын I чейрегинде 1,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда ЕАЭБге кирген соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,2 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Негизги тенденциялар

- 2024-жылдын I чейреги ичинде Улуттук банк өлкөнүн экономикасында инфляцияга түркү берүүчү факторлорго бөгөт коюуга багытталган акча-кредит саясатынын курсуна таянуу менен иш алып барган. Мындай чечим орун алып турган тышкы шарттарга (дүйнө жүзүндө геосаясий белгисиздиктин жогору деңгээли сакталып турушу) сыяктуу эле, ички инфляцияга түркү берүүчү факторлорго да (керектөө суроо-талабын арттырууга жана калктын тарифтик саясат боюнча административдик чаралары боюнча инфляциялык күтүүлөрүнө) байланыштуу кабыл алынган.
- Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшү сакталып турган. Мындай шарттарда Улуттук банк арылтуу операцияларын көбөйтүү аркылуу инфляциянын монетардык факторлорун чектөөгө өбөлгө түзгөн. Акча рыногунун катышуучулары мурдагыдай эле Улуттук банктын ноталарына артыкчылык беришкендиги катталган.
- Акча рыногунун бардык сегменттеринде кыска мөөнөттүү чендер Улуттук банк тарабынан пайыздык чектин алкагында белгиленген негизги ченге жакын мааниде түптөлгөн.
- Жалпы алганда ички валюта рыногунда жагдай туруктуу сакталып турган. Алмашуу курсунун өзгөрүп туруусу сакталып турган. Айрым мезгилдерде алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында, Улуттук банк валюталык интервенцияларды, тактап айтканда, 31,85 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын сатуу боюнча эки интервенция жана 9,0 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча бир интервенция жүргүзгөн.
- Улуттук банктын акча-кредит саясатынын алкагында көрүлгөн чаралар инфляциянын монетардык факторлорун чектөөгө өбөлгө түзгөн жана банктар аралык акча рыногунда жана ички валюта рынокторунда туруктуу жагдайды сактоого мүмкүндүк берген. Натыйжада Кыргыз Республикасында инфляциялык жагдайдын басаңдашы андан ары уланган.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Акча-кредит саясатынын шарттары

Түптөлүп жаткан өбөлгөлөрдү жана ички жана тышкы экономикалык чөйрөлөрдү өнүктүрүү тенденцияларын эске алуу менен акча-кредиттик шарттар 2024-жылдын I чейрегинде өлкөдө инфляция деңгээлин максаттуу мааниге чейин төмөндөтүүгө багытталган.

2024-жылдын I чейреги ичинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселе эки ирет кароого алынып, алардын жыйынтыгы боюнча негизги ченди мурдагы мааниде 13,00 пайыз өлчөмүндө калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынган. Акча-кредит саясаты боюнча чечимдер дүйнө жүзүндө орун алып турган геосаясий жагдайдан жана өлкөнүн экономикасында инфляцияга түрткү берүүчү факторлордон улам жогору белгисиздик деңгээли шарттарында кабыл алынган.

Орто мөөнөттүү келечекте баа туруктуулугун камсыз кылуу максатында, пайыздык чектери мурдагы деңгээлде: «овернайт» депозити боюнча чен 11,00 пайыз деңгээлинде, «овернайт» кредити боюнча чен 15,00 пайыз деңгээлинде сакталган. Улуттук банктын негизги ченинин динамикасы акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин жалпы тенденциясын аныктаган, алар Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин чегинде сакталып турган.

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүк жогору деңгээлде сакталып тургандыктан Улуттук банк инфляциянын монетардык факторун чектөө максатында арылтуу операцияларын жигердүү ишке ашырган.

Акча-кредиттик шарттарды колдоого алуу, бир тараптан калктын жыйым топтоосуна көмөк көрсөтүүнү арттырууга шарт түзүп, экинчи жагынан коммерциялык банктарга келерки мезгилге кредиттөө мүмкүнчүлүгүн арттырууга өбөлгө түзүү менен улуттук валютада жыйым топтоого алгылыктуу таасирин тийгизген.

Банк секторундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшү сакталып турган. Мурдагыдай эле, 2024-жылдын январь айынын биринчи декадасында үстөк резервдер деңгээли салыштырмалуу төмөн катталып, кийинчерек өсүш байкалган. Улуттук банк үстөк ликвиддүүлүк факторунун инфляция деңгээлине карата басым орун алышы мүмкүндүгүн жеңилдетүү максатында, банктарда үстөк ликвиддүүлүктү жөнгө салуу үчүн монетардык инструменттерди жигердүү колдонгон.

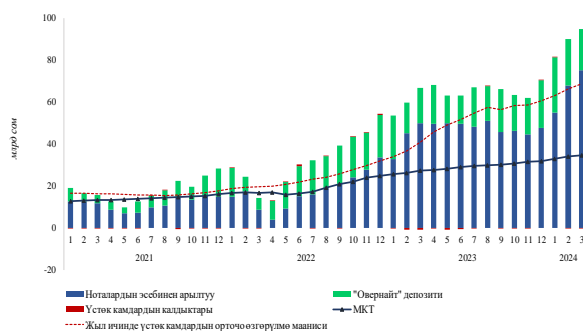
2024-жылдын I чейрегинде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк көлөмү 88,6 млрд сом деңгээлинде калыптанган, бул өткөн чейректеги көрсөткүчкө салыштырганда 35,6 пайызга жогору (2023-жылдын I чейрегинде – 59,5 млрд сом). Банктар боюнча алып караганда үстөк ликвиддүүлүк, мурдагыдай эле, акча рыногунун негизги катышуучуларында топтолгон.

Инфляциялык басымды чектөө максатында Улуттук банк арылтуу операциялар көлөмүн кыйла көбөйткөн. Кароого алынган мезгил ичинде банк системасын үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 2023-жылдын IV чейрегиндеги 65,4 млрд сомдон 88,9 млрд сомго чейин көбөйгөн (2023-жылдын I чейрегинде – 60,1 млрд сом).

Улуттук банктын банктарда үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу боюнча негизги инструменттери катары ноталарды чыгаруу жана «овернайт» депозиттери саналган: ноталар үлүшү 74,2 пайызды, «овернайт» депозиттеринин үлүшү – 25,8 пайызды түзгөн. Улуттук банктын ноталарынын орточо күндүк көлөмү буга чейинки чейректеги деңгээлден 42,5 пайызга жана 2023-жылдын I чейрегиндеги деңгээлден 54,5 пайызга өсүү менен 66,0 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн.

Банктар «овернайт» депозиттерине жайгаштырып жаткан үстөк ресурстардын орточо күндүк көлөмү буга чейинки чейректеги деңгээлге салыштырганда 20,0 пайызга жана 2023-жылдын I чейрегиндеги деңгээлге салыштырганда 31,5 пайызга көбөйүп, 22,9 млрд сомду түзгөн. Ошондой эле, 2024-жылдын I чейреги ичинде «овернайт» депозиттерине жайгаштырылуучу коммерциялык банктардын каражаттарынын жалпы көлөмү 10,8 млрд сомдон 45,2 млрд сомго чейинки диапазондо өзгөрүп турган.

3.1.1-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери

3.1.2-график. МБКны эске алуу менен арылтуу түзүмү

2024-жылдын I чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын негизги чен өлчөмдөрү жана пайыздык чек чендери жөнүндө чечимдер кабыл алынган	<p>Улуттук банк Башкармасы эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу – 2024-жылдын 29-январында жана 26-февралында кароого алган. Тышкы чөйрөдөгү белгисиздикке байланыштуу инфляцияга түрткү берүүчү факторлор сакталып тургандыгын эске алып, Улуттук банк орун алышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди текшилөө жана инфляция деңгээлин максаттуу маани чегинде сактоо үчүн акча-кредит саясатын уланткан. Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү 13,00 пайыз деңгээлинде сакталган.</p> <p>Пайыздык чен чектери да өзгөрүүсүз калып, «овернайт» депозиттери боюнча чен – 11,00 пайызды, «овернайт» кредиттери боюнча чен – 15,00 пайызды түзгөн.</p>
--	---

Акча-кредит саясатынын алкагында көрүлгөн чаралардын натыйжасында Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстер чектелип, инфляция деңгээлинин төмөндөшүн шарттаган. 2024-жылдын I чейреги ичинде инфляция өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 2,1 п.п. азайып, 1,1 пайыз деңгээлинде калыптанган, мында анын жылдык мааниси март айында 5,2 пайызды түзгөн (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 7,5 п.п. төмөн).

3.2. Финансы рыногунун инструменттери**Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин динамикасы**

2024-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын банк секторундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу боюнча чараларынын натыйжасында акча рыногунда кыска мөөнөттүү пайыздык чендердин орточо алынган көрсөткүчтөрү өткөн мезгилдегиден жогору түптөлгөн.

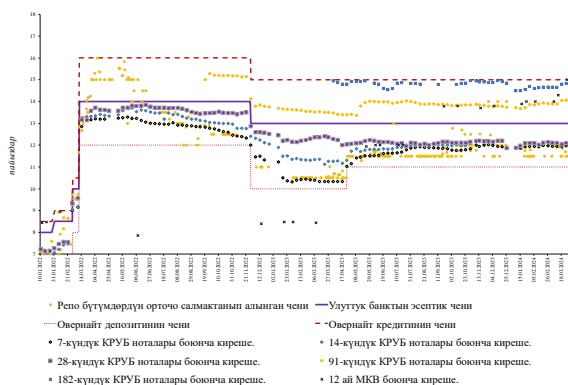
Ноталар рыногунда чендердин орточо спреди 0,03 п.п. жогорулап, (-)0,82 пайызды түзгөн. Кароого алынган мезгил ичинде ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү январь айындагы 12,11 пайыздан март айында 12,24 пайызга чейин өскөн (февраль айында ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 12,18 пайызды түзгөн). Улуттук банктын ноталарынын мөөнөттүүлүгү боюнча алып караганда, 7 жана 91 күндүк ноталар боюнча чендердин орточо алынган кирешелүүлүгү жогорулаган, мында аларга суроо-талап жана сунуш өскөн. Өткөн мезгилге салыштырмалуу суроо-талаптын жана сунуштун жогорулашы менен катар эле 28 жана 182 күндүк ноталар боюнча орточо алынган чендер төмөндөгөндүгү байкалган.

Отчёттук чейрек ичинде банктар аралык кредиттик рынокто репо шарттарында суроо-талап жогорулагандыгы байкалган. Мында, 96,0 пайызга олуттуу жогорулоо 2024-жылдын февраль айынан тартып март айына чейин белгиленген (2024-жылдын январь - февраль айларында – 2,2 пайыз). Натыйжада кредиттик карыз алышуу рыногунда репо-операциялар аркылуу чендердин орточо спреди 0,40 п.п., (-)1,29 пайызга чейин жогорулаган. Чейректин жыйынтыгында орточо алынган чен 11,73 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

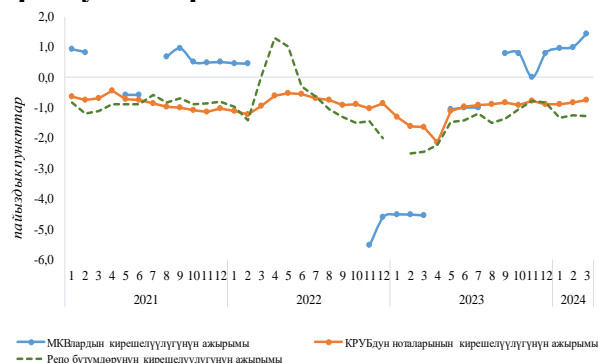
Кыска мөөнөттүү МБКлар рыногунда (12 айлык жүгүртүү мөөнөтү менен МКВ) 2024-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча болгону алты аукцион өткөрүлүп,

алардын жыйынтыгы боюнча чендердин орточо спреди 0,59 п.п. өсүп, 1,13 пайыз деңгээлинде калыптанган. Жыйынтыгында, МКВлар боюнча орточо алынган чен эсептик чен деңгээлинен 1,43 п.п. жогору түптөлүп, 14,43 пайызды түзгөн (2023-жылдын IV чейрегинде бул көрсөткүч 13,8 пайыз чегинде калыптанган).

3.2.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

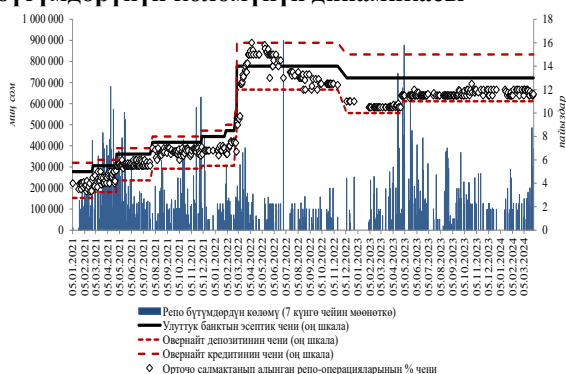
3.2.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери жана негизги чен ортосунда спред

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

2024-жылдын I чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда репо-операциялар сегментинде жигердүүлүк бир аз төмөндөгөндүгү байкалган.

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

2024-жылдын I чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунун катышуучуларынын жигердүүлүгү 2023-жылдын IV чейрегине салыштырганда бир аз төмөндөгөн, ошондой эле бүтүмдөр көлөмүнүн ар айлык өсүшү байкалган.

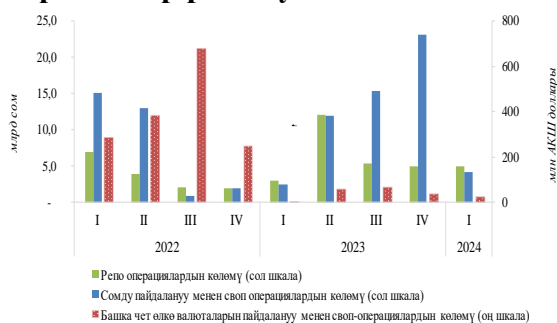
2024-жылдын январь-март айларында бүтүмдөр көлөмү өткөн чейрекке караганда 0,7 пайызга азайып, 4,99 млрд сомду түзгөн (IV чейректе – 5,03 млрд сом), мында 2023-жылдын I чейрегине салыштырганда бүтүмдөр көлөмү 68,5 пайызга жогорулаган (2023-жылдын

I чейрегинде – 3,0 млрд сом).

2024-жылдын январь-март айларында банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунун орточо алынган чени 2023-жылдын октябрь-декабрь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда 11,7 пайызга чейин (-0,4 п.п.) төмөндөгөн. Отчеттук мезгилде зайымдардын орточо алынган мөөнөтү мурунку чейрекке салыштырганда 3 күнгө чейин (-2 күн) төмөндөгөн. Бүтүмдөр Улуттук банктын ноталарын жана МКОлорду күрөөгө коюу менен ишке ашырылган.

2024-жылдын I чейрегинде банк секторунун катышуучулары своп шарттарында акча рыногунун сегментинде жигердүүлүк кыйла төмөндөгөндүгүн белгилешкен. Мында, своп-операциялар көлөмү репо-бүтүмдөр деңгээлинен бир аз жогору калыптанган. Своп-операциялар түзүмүндө улуттук валютада бүтүмдөр басымдуу үлүштү ээлеген.

3.2.4-график. Репо-бүтүмдөр жана своп-операциялар рыногу

салыштырганда 33,7 пайызга кыскарып, 26,8 млн АКШ долларын түзгөн.

Улуттук банктын ноталар рыногу

Үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү болгондугуна байланыштуу, коммерциялык банктар бош ресурстарын Улуттук банктын кыска мөөнөттүү ноталарына жайгаштырууну туура көрүшкөн.

2024-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын ноталарын жайгаштыруу көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 94,2 млрд сомго (+48,6 пайыз), 288,1 млрд сомго чейин көбөйгөн. Ошол эле учурда рыноктун катышуучулары инвестициялык суроо-талапты 312,3 млрд сомго чейин (+39,7 пайыз же 88,8 млрд сом) көбөйтүшү белгиленген.

2024-жылдын I чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү боюнча, ноталардын кирешелүүлүк жагдайы бир аз өзгөргөн. 7 күндүк ноталар боюнча чен 11,94 пайызга (+0,02 п.п.), 91 күндүк ноталар боюнча –13,86 пайызга (+0,05 п.п.) чейин өскөн. Ал эми 28 күндүк ноталар боюнча кирешелүүлүктүн үлүшү 0,06 п.п. (12,06 пайызга чейин) жана 182 күндүк ноталар 0,21 п.п. (14,67 пайызга чейин) бир аз төмөндөөсү белгиленген. Жалпысынан отчеттук чейрек ичинде жалпы орточо алган кирешелүүлүк 0,04 п.п көбөйүү менен 12,18 пайызды түзгөн.

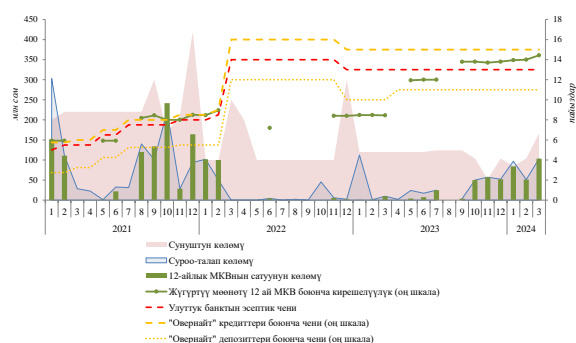
Отчеттук мезгилде үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү (бир жылга чейин) болгондуктан, жүгүртүү мөөнөтү 7 жана 28 күндүк ноталарга көбүрөөк артыкчылык берилген (сатуунун жалпы көлөмүндө суммардык үлүшү 91,6 пайызды; чейрек ичинде – +8,0 п.п.) түзгөн, ошол эле учурда 91 жана 182 күндүк ноталардын үлүшү 3,1 п.п көбөйүү менен 8,4 пайызды түзгөн.

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

2024-жылдын I чейрегинде мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунда (МБК) (15 жана 20 жылдык баалуу кагаздарды кошпогондо) баалуу кагаздар кенири сунушталган. Рынок катышуучуларынын арасында кыйла узак мөөнөттүү 3, 5 жана 7 жылдык МКОго суроо-талап көбүрөөк болгон. МБКнын кыска мөөнөттүү сегментинде, мурдагы мезгилдердегидей эле, жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ гана сунушталган.

Мамлекеттик казына векселдери

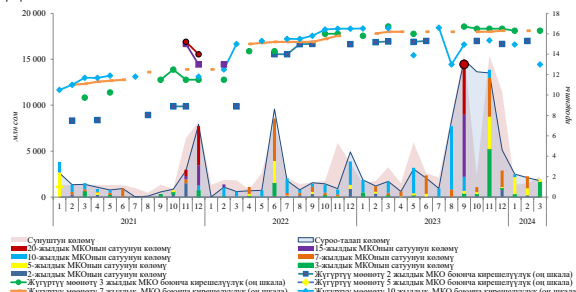
3.2.5-график. МКВ рыногунун индикаторлору

I чейрегинде 12 айлык МКВны сунуштоонун жалпы көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 36,2 пайызга жогору болгон. Жалпы суроо-талап 57,8 пайызга жогору болгон, ошол эле учурда суроо-талап 5,4 пайызга (13 млн сомго) канааттандырылган эмес. Сатуунун жалпы көлөмү 238,3 млн сомду түзүү менен 2023-жылдын IV чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда 49,8 пайызга көбөйгөн. I чейректе 12 айлык МКВ боюнча орточо алынган кирешелүүлүк 14,05 пайызды түзгөн, бул мурунку чейректеги көрсөткүчтөн 0,5 п.п жогору.

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.6-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Отчеттук мезгилде МКО сатуу көлөмү 2023-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 1,6 пайызга өскөн жана өткөн чейрекке салыштырганда 76,3 пайызга төмөндөө менен 4,4 млрд сомду түзгөн. МКО рыногундагы активдүүлүк негизинен мамлекеттин катышуусу менен камсыздалган.

МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү өткөн жылдын IV чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда I чейректе бир аз төмөндөгөн, бул байкоого алынып жаткан мезгилде рынок динамикасы мурдагыга караганда азыраак кирешелүүлүк менен мүнөздөлгөн 5 жылдык МКО жагына өзгөрүшүнөн улам жүргөн. Чейрек ичинде МКОлордун орточо алынган кирешелүүлүгү салыштырмалуу бир деңгээлде калган (15,96 пайыз- январда жана 16,26 пайыз – февраль менен март айларында).

Сатуунун көбүрөөк көлөмү 5, 3 жана 7 жылдык МКО арасында белгиленген, алар чогуу алганда, бүтүндөй чейрек ичиндеги жалпы сатуу көлөмүнүн болжол менен 92,9 пайызын түзгөн.

Отчеттук чейректе МКОго ээлик кылуучулардын түзүмү (Кыргыз фондулук биржада жайгаштырылган 2 жылдык МКОну эске албаганда) өткөн чейрекке салыштырганда өзгөргөн. Институционалдык инвесторлор ээлик кылуучулардын дээрлик жарымын ээлеген (үлүшү 42,8 пайыздан 42,2 пайызга чейин төмөндөгөн), коммерциялык

2023-жылдын акырынан тартып жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ рыногунда суроо-талаптын көбөйүүсү байкалган, ал 2024- жылдын I чейрегинде да сакталып турган. Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВны «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтына жайгаштыруу улантылган жана суроо-талап менен сатуу көлөмү өткөн чейректеги көрсөткүчтөн жогору болгон.

«Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын расмий интернет-сайтындагы маалыматтарга ылайык 2024-жылдын

банктардын үлүшү (22,9 пайыздан 26,9 пайызга чейин) көбөйгөн, муну менен бирге эле, резидент юридикалык жактардын үлүшү (19,1 пайыздан 15,3 пайызга чейин) төмөндөгөн, ал эми калган катышуучулар, жүгүртүүдөгү бардык МКОнун чогуу алгандагы 15,6 пайызына ээлик кылышкан.

Ошондой эле 2024-жылдын I чейрегинде «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтында 190,0 млн сом көлөмүндө 2 жылдык МКО сатылып, анын орточо алынган кирешелүүлүгү 15,3 пайызды түзгөн.

Депозит рыногу

Депозит рыногунда айрыкча улуттук валютадагы ресурстук базаны көбөйтүү тенденциясы сакталып турат, бул калктын банк системасына ишениминин жогорулашын жана улуттук валютадагы аманаттарга суроо-талап көбөйүшүн билдирет.

3.2.7-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

I чейректин акырында банктардын депозиттик базасы чейрек ичинде 8,0 пайызга көбөйүү менен 465,7 млрд сомду түзгөн. Депозиттик базанын өсүшү, депозиттердин улуттук валютада сыяктуу (+8,3 пайыз, 254,0 млрд сомго чейин) эле, чет өлкө валютасында да (+7,6 пайыз, 211,7 млрд сомго чейин) көбөйүшү менен шартталган.

Улуттук валюта депозиттердин өсүшү негизинен 2023-жылдын декабрь айынан тартып мөөнөттүү депозиттердин

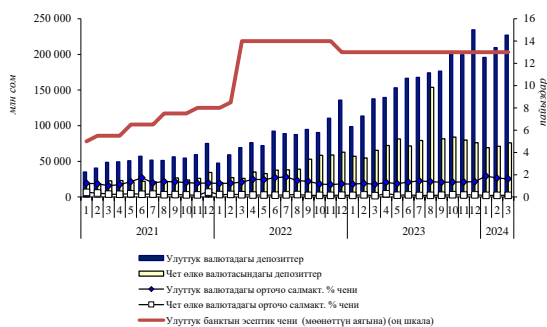
16,0 пайызга жогорулашынын натыйжасы болгон, мында эсептешүү эсептеринин депозиттери 5,4 пайызга көбөйгөн. Мындай динамика депозиттик базанын сом сегментинин өзгөрүшүнө өбөлгө түзгөн, б.а. эсептешүү эсептеринин үлүшү 39,3 пайызга (-1,07 п.п.), талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 23,5 пайызга чейин (-1,4 п.п.) төмөндөгөн жана мөөнөттүү аманаттардын үлүшү 37,2 пайызга чейин (+2,5 п.п.) көбөйгөн.

Депозиттердин долларлашуусу март айынын акырына карата 45,5 пайыз (2023-жылдын декабрына салыштырганда -0,2 п.п.) деңгээлинде сакталып калган, ошол эле учурда эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу мурунку деңгээлинде (44,4 пайыз) эле калган.

Улуттук валютадагы депозиттик базаны жактар боюнча алып караганда, ал, негизинен, резиденттердин (жалпы көлөмдүн 97,6 пайызы), атап айтканда, жеке адамдардын депозиттеринен (46,8 пайыз) түзүлгөндүгүн белгилеп кетүү зарыл.

Өз кезегинде, чет өлкө валютасындагы депозиттик база жактар боюнча көбүнчө резидент юридикалык жактардын (эсептешүү эсептеринин) депозиттеринен (46,2 пайыз) жана резидент эмес жеке адамдардын депозиттеринен (26,3 пайыз) түзүлгөн.

3.2.8-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымынын динамикасы

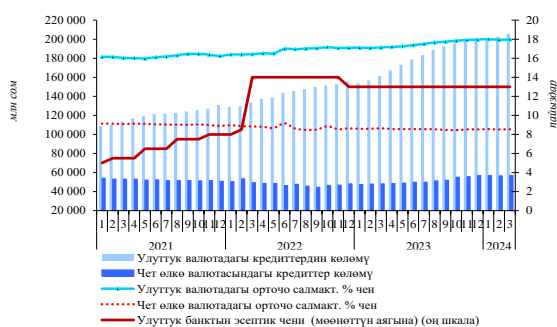
салыштырганда +0,5 п.п.).

Жаңыдан кабыл алынган улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер (-0,3 п.п.) 12,1 пайызга чейин бир аз төмөндөгөн (2023-жылдын март айынын акырына салыштырганда +1,6 п.п.).

Депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 2024-жылдын башталышынан тартып кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата бир аз өзгөргөн жана 0,11 түзгөн, бул концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү тогуз катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.9-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

операциялардын (+1,1 пайыз) жана ипотеканын (+3,2 пайыз) өсүшү менен шартталган.

Улуттук валютадагы кредит портфелинин түзүмүндө жактар боюнча 58,2 пайыз резидент жеке адамдардын (2023-жылдын декабрына салыштырганда +0,8 п.п.), 41,7 пайыз – резидент юридикалык жактардын (2023-жылдын IV чейректин акырына салыштырганда -0,8 п.п.) кредиттерине туура келет, резидент эместердин үлүшү 0,2 пайызды түзөт. Ошентип, отчеттук мезгилде улуттук валютадагы кредит портфелинин өсүшүнө резидент жеке адамдардын кредиттеринин өсүш арымы түрткү болгон (2023-жылдын IV чейрегине салыштырганда 3,7 пайыз).

Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо алынган чендер 2023-жылдын IV чейрегинин акырына карата көрсөткүчкө салыштырганда бир аз өсүш тенденциясы менен жогору деңгээлде сакталып калган.

2024-жылдын март айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер (калдыктар) боюнча пайыздык чен 2023-жылдын декабрь айына караганда 0,1 п.п. өсүү менен, 12,7 пайызды түзгөн (2022-жылдын март айынын акырына

2024-жылдын I чейрегинде банктар тарабынан экономиканы кредиттөө жогорку арымда жүргөн.

I чейректин акырына карата банктардын кредит портфели чейрек ичинде 1,9 пайызга көбөйүү менен 262,7 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшү негизинен улуттук валютадагы кредиттердин 2,3 пайызга, 205,7 млрд сомго чейин көбөйүшү эсебинен камсыз болгон.

Улуттук валютадагы кредиттердин өсүшү негизинен керектөө кредиттеринин (+5,4 пайыз), соода жана коммерциялык

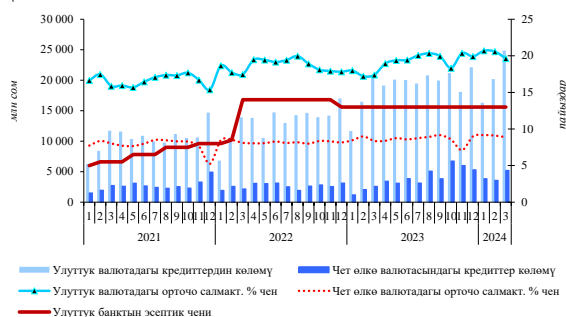
¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт жана Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет, ошондой эле көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

Чет өлкө валютасындагы кредит портфели сом эквивалентинде 0,3 пайызга, 57 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Чет өлкө валютасындагы кредиттер соода жана коммерциялык операциялар (2023-жылдын IV чейрегинин акырына салыштырганда 0,04 пайызга өсүш) жана өнөр жай секторлоруна (+8,5 пайыз) берилген. Ошону менен бирге эле курулуш секторунда (2023-жылдын IV чейрегинин акырынан бери - 0,06 пайызга) өсүш арымдын бир аз төмөндөөсү байкалган.

Сом түрүндөгү кредит портфель боюнча орточо алынган чен март айынын акырына карата 17,99 пайызды (2023-жылдын декабрынан бери +0,03 п.п.) түзгөн. Ал эми керектөө

3.2.10-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

кредиттерин эске албаганда, орточо алынган чен 16,08 пайызды түзгөн (2023-жылдын декабрынан тартып +0,1 п.п.). Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча орточо алынган чен өткөн жылдын декабрь айынан тартып бир аз (+0,01 п.п.) көбөйүү менен 8,53 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде сакталып турган, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рыноктун он эки банктан ортосунда бөлүштүрүлүшүнө

эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,34 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу билдирет.

2024-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү төмөнкүчө түптөлгөн: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү 2023-жыл ичинде 2,6 пайызга чейин (+0,1 п.п.), ал эми төлөө мөөнөтү узартылган кредиттердин салыштырма салмагы 4,1 пайызга (-0,5 п.п.) чейин төмөндөгөн.

3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы

2023-жылдын III-IV чейректеринде байкалган акча базасынын көбөйүү динамикасынын уланышынан кийин монетардык сектордун жана мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары резервдик акча көлөмүнүн тиешелүүлүгүнө жараша 0,5 жана 2,1 пайызга (6,4 млрд сом жалпы суммасында) кыскарышына өбөлгө түзүшкөн. Жыйынтыгында акча базасы 2024-жылдын I чейрегинде 243,6 млрд сом деңгээлинде түптөлүп, өткөн чейрекке салыштырганда 2,6 пайызга төмөндөгөн.

Январь-февраль айларында монетардык жана мамлекеттик секторлордун операциялары резервдик акчанын өсүшүнө терс салым кошкон, ал эми 2024-жылдын март айында эки сектор 12,8 млрд сом суммасында алгылыктуу салым кошушкан.

Акча базасынын түзүмүндө (отчеттук жылдын I чейрегинин акырына карата абал боюнча) 82,9 пайыз өлчөмүндө негизги үлүштү мурдагыдай эле жүгүртүүдөгү акча түзсө, калган 17,1 пайыз бөлүгү башка депозиттик корпорациялардын резервдерине туура келет.

Акча топтомдору

Чейрек ичинде банктардан тышкаркы (M0) акчаны кошпогондо, бардык акча топтомдору жогорулоо динамикасын көрсөтүшкөн. Банктардан тышкаркы акча (M0) жүгүртүүдөгү акчанын кыскарышы (2,6 пайызга) эсебинен 2023-жылдын IV чейрегине салыштырганда 1,8 млрд сомго (-1,0 пайыз), 177,0 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 7,8 пайызды түзгөн) чейин кыскарган.

Улуттук жана чет өлкө валюталарындагы депозиттердин өсүшү калган акча топтомдорунун өсүш арымынын төмөндөөсүн текшилеген. Пайыздык чендин жогору

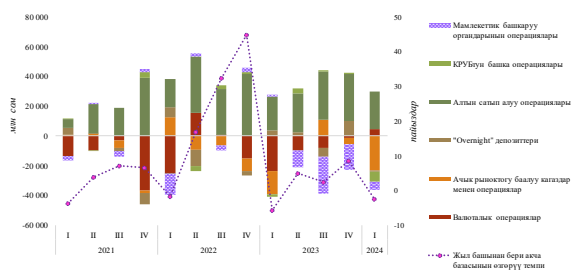
болушунда банктык аманаттарда каражат топтоого суроо-талаптын сакталып турушу алкагында улуттук валютада мөөнөттүү депозиттердин өсүшү 9,1 пайызды, 77,7 млрд сомго чейинкини түзгөн. Мында чет өлкө валютасындагы депозиттердин 8,2 пайызга өсүшү 147,8 млрд сом көлөмүндө түптөлгөн. Улуттук валютадагы которулма депозиттер 1,6 пайызга өскөн жана 125,6 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн.

Ошентип, калган акча топтомдорунун динамикасы төмөнкүчө түптөлгөн:

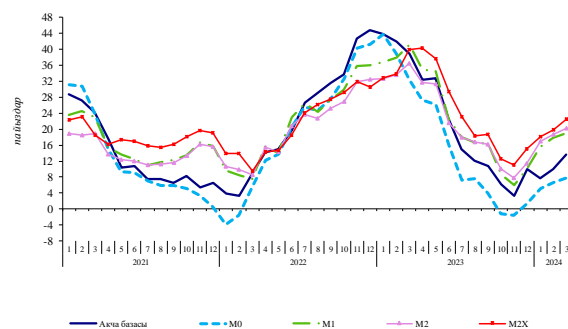
- тар мааниде колдонулуучу акча (M1) өткөн мезгилге салыштырганда 170,8 млн сомго (+0,1 пайыз) өсүп, 302,5 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 19,0 пайызды) түзгөн;
- кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2) 380,2 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен, 6,5 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 20,3 пайызды түзгөн) көбөйгөн;
- чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган, кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2X) 17,8 млрд сомго өсүү менен, мезгилдин акырына карата 528,0 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 22,4 пайызды) түзгөн.

M2Xке камтылган депозиттик базанын жалпы көлөмү 351,1 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен жылдык мааниде 5,9 пайызга өскөн.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

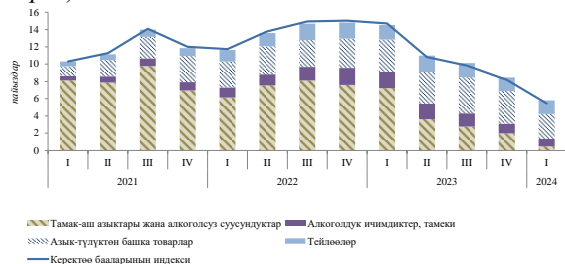

4-глава. Инфляция динамикасы

4.1. Керектөө баа индекси

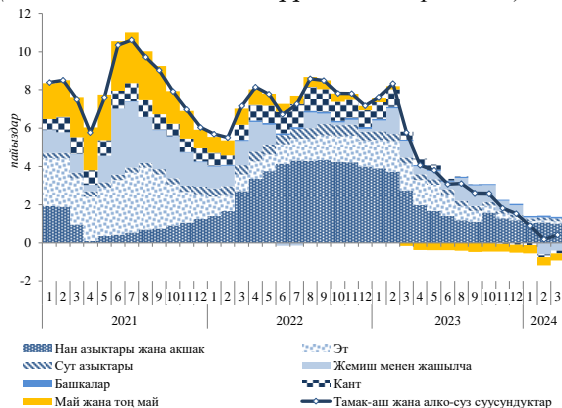
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

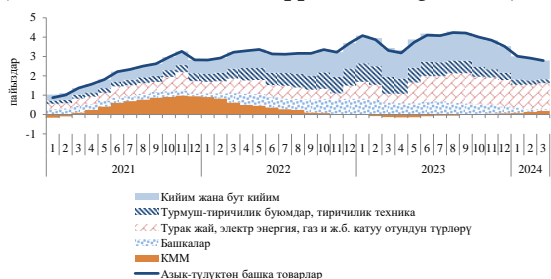
4.1.2 -график. Азык-түлүккө баалардын жылдык КБИнин өсүшүнө салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын жылдык КБИнин өсүшүнө салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Мындай динамика дүйнөдө геосаясий абалдын курчушун, дүйнөлүк рыноктордо мунай заттарына баанын өзгөрүүсүн, мамлекеттик тарифтик саясат чараларынын жана ички суроо-талаптын жогору болушунун таасирин чагылдырып турат.

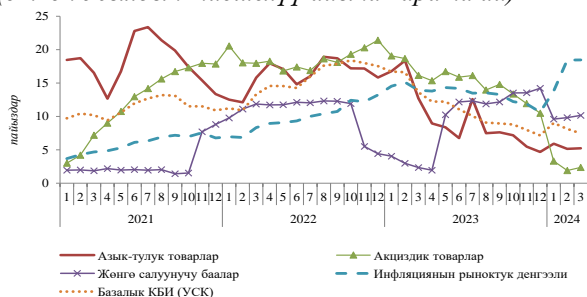
2024-жылдын март айында Кыргыз Республикасында инфляция жылдык мааниде 5,2 пайызды түзгөн, 2024-жылдын I чейрегинде (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) инфляциянын жылдык мааниси IV чейректе 8,2 пайыздан 5,4 пайызга чейин басаңдаган.

КБИнин жылдык өсүшүндө азык-түлүк товарларынын салымы отчеттук жылдын март айында 0,4 п.п. түзүү менен 2023-жылдын март айына салыштырганда 5,3 п.п. төмөндөгөн, муну дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баанын акырындап төмөндөөсү жана ички рынокто 2023-жылдын октябрь айынан тартып 2024-жылдын 1-февралына чейин унга жана буудайга бааны мамлекеттик жөнгө салуу боюнча киргизилген убактылуу чаралар менен түшүндүрүүгө болот. Товарлардын азык-түлүк тобунда отчеттук мезгил ичинде КБИнин өсүшүнө нан азыктарына жана акшакка, этке, сүт азыктарына баанын бир аз өсүшү негизги салым кошкон. Ошону менен бирге эле кантка, майга жана тоң майга, жашылча жана жемишке баанын төмөндөөсү байкалган.

Азык-түлүктөн башка товарлар тобунда баанын өсүшүнүн басаңдоо тенденциясы уланууда, бирок анча чоң эмес арымда. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын жылдык өсүшү 2024-жылдын март айында 9,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Азык-түлүктөн башка товарлардын КБИге салымы 2024-жылдын март айында жылдык мааниде 2,8 п.п. түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү айындагыдан 0,5 п.п. төмөн.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Азык-түлүктөн башка товарлар тобунда инфляциянын жай арымда төмөндөшү көбүнчө “турак-жай кызматтары, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү” жана “кийим-кече жана бут кийим”, “үй - тиричилик буюмдары жана тиричилик техникасы” топторунда жана бензинге баанын өсүшүнө байланыштуу болгон.

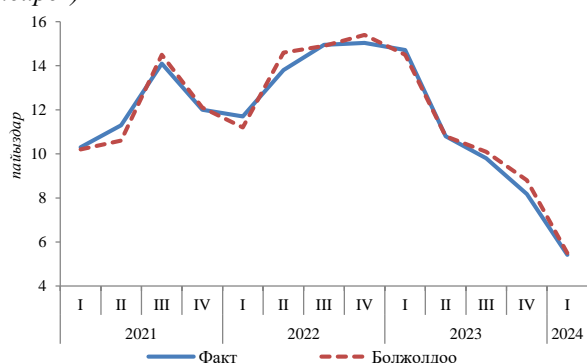
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү 2024-жылдын март айында жылдык

мааниде 9,2 пайызды, КБИге жалпы салым 1,6 п.п. түзгөн. Кызмат көрсөтүүлөргө баа динамикасы “тойканалар жана мейманкалар”, “саламаттыкты сактоо”, “ар башка товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр”, “байланыш” топторунда баанын жогорулашы, ошондой эле 2024-жылдын 30-январынан тартып коомдук транспортко тарифтин жогорулашынан улам баанын өсүшү менен шартталган. 2024-жылдын март айында базалык инфляциянын өсүш арымы жалпы КБИ деңгээлинен жогору түптөлүү менен жылдык мааниде 6,0 пайызды түзөт.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2024-жылдын I чейрегинде инфляция деңгээлинин айкын мааниси Улуттук банктын болжолдоосунан бир аз төмөн деңгээлде калыптанган.

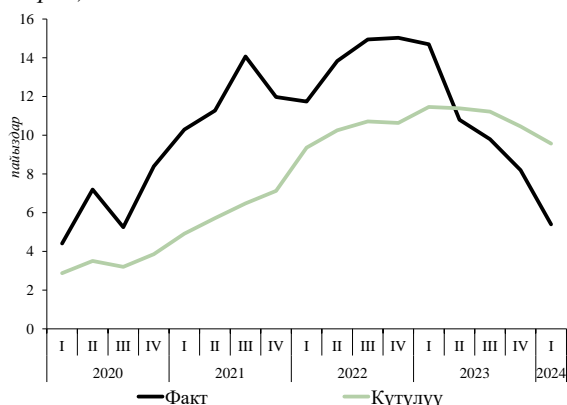
Инфляциянын айкын маанисинин болжолдонгон маанисинен четтөөсү 0,1 п.п. түзгөн.

Инфляциялык күтүүлөр

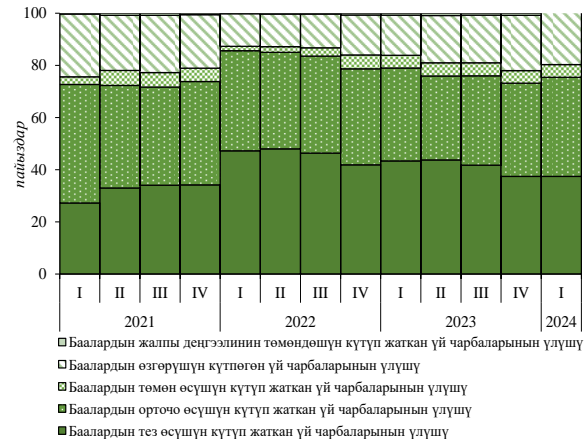
2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосуна ылайык калктын инфляциялык күтүүлөрү өткөн чейрекке салыштырганда төмөндөгөн, бирок алар даде болсо жогору бойдон калууда. Ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү төмөндөп жаткандыгына карабастан, 4.2.3-графикте көрсөтүлгөндөй, алар айкын инфляцияга салыштырмалуу даде болсо жогору бойдон калууда.

Калктын баа боюнча күтүүлөрү 2024-жылдын I чейрегинде инфляциянын айкын деңгээлине салыштырмалуу жогору сакталууда. Баалардын өсүшүнүн тездешин күтүп жаткан респонденттердин үлүшү азайса даде жогору бойдон калууда. Инфляциялык күтүүлөрдүн жогору деңгээлде болушу көбүнчө айкын инфляциянын 2024-жылдын I чейрегиндеги деңгээлине, ошондой эле электр энергиясына, сууга, жылуулукка тарифтердин жогорулашына жана коомдук транспортто жол кире тарифтеринин жогорулашына шартталган.

4.2.2-график. Инфляциянын айкын деңгээли, үй чарбалары боюнча байкалган жана күтүлгөн инфляция (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

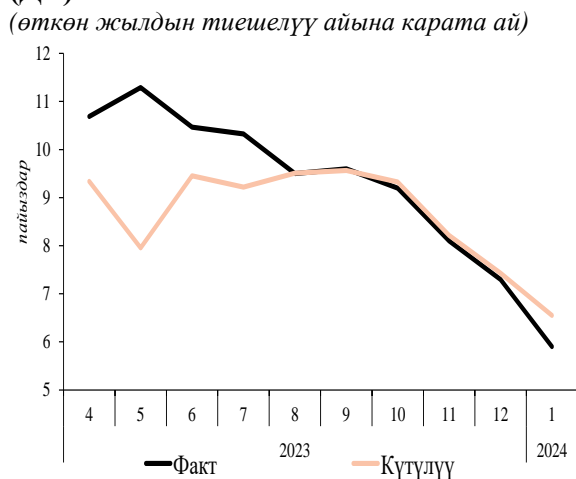

4.2.3-график. Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү (үлүштөрү)

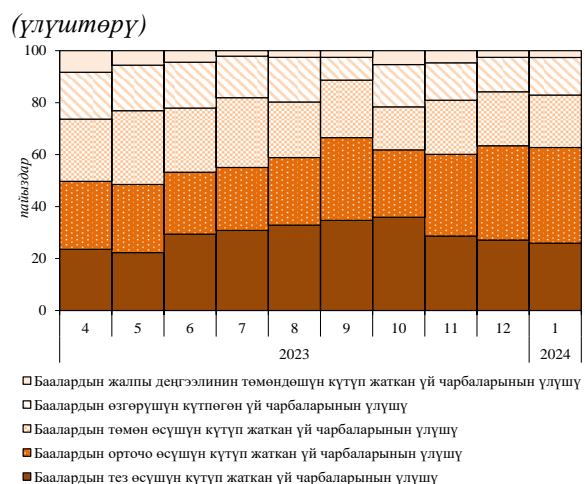

Дүйнөлүк банктын Кыргыз Республикасындагы 1500 үй чарбасы арасында инфляциялык күтүүлөрү боюнча сурамжылоо маалыматтарын изилдөө натыйжасында (4.2.4 -график жана 4.2.5-график), тренд Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоолорунун натыйжаларына шайкеш келээри аныкталган. Отчеттук жылдын январь айында үй чарбаларынын баа боюнча күтүүлөрүнүн жалпы төмөндөөсү белгиленген.

4.2.4-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбалары боюнча байкалган жана күтүлгөн инфляциясы (ДБ)

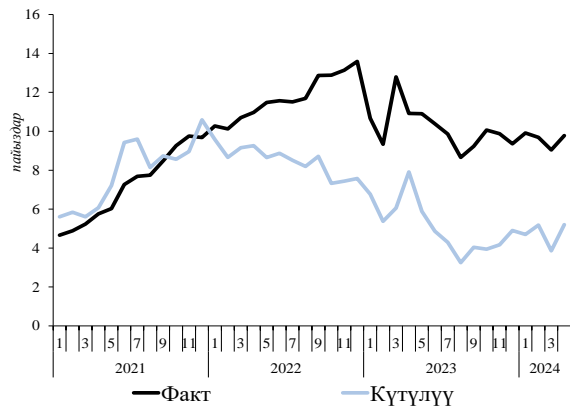

4.2.5-график Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү (ДБ)

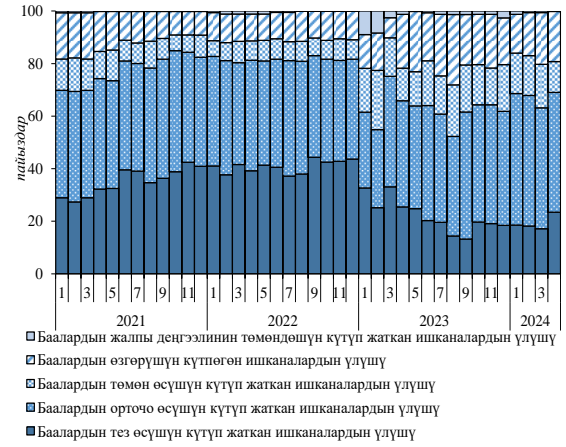
Ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү отчеттук жылдын I чейрек ичинде жалпысынан төмөндөгөн, бул инфляциянын байкоого алынган айкын маанилеринин күндөлүк динамикасына дал келет. Мында инфляциялык жагдайдын мамлекеттик органдар тарабынан жаңы тарифтердин кабыл алынышынын интенсивдүүлүгү, ошондой эле дүйнө жүзүндө орун алып турган белгисиздикке жараша түптөлө тургандыгын белгилей кетүү зарыл.

4.2.6-график. Инфляциянын айкын мааниси, ишканалар боюнча байкалган жана күтүлгөн инфляция
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.2.7-график. Ишканалардын жоопторунун бөлүштүрүлүшү

(үлүшү)

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

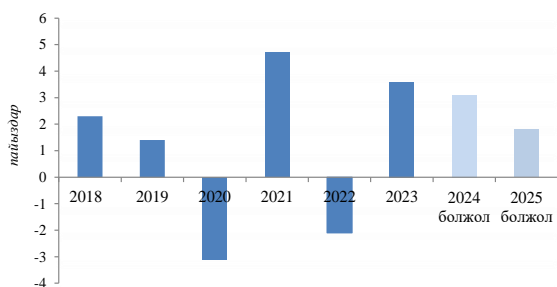
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

Россиянын ИДӨсүнүн өсүшү боюнча болжолдоолор 2024-жылга жогорулоо жагына кайра каралган.

Россия Банкы 2024-жылдын 26-апрелинде 2024-жылга ИДӨнүн өсүшү боюнча өз болжолдоосун кайра карап чыккан. Жаңы күтүүлөргө ылайык, экономиканын өсүшү февраль айындагы 1,0-2,0 пайыз болжолдоого каршы, 2,5-3,5 пайызды түзөт. Ошону менен бирге эле Россия Банкы 2025-жылга баа берүүсүн потенциалдын өсүшүн жана түзүмдүк өзгөрүүлөрдү эске алганда экономика туруктуу өсүшкө кайтаарын

негиздөө менен 1,0-2,0 пайыз чегинде сактаган.

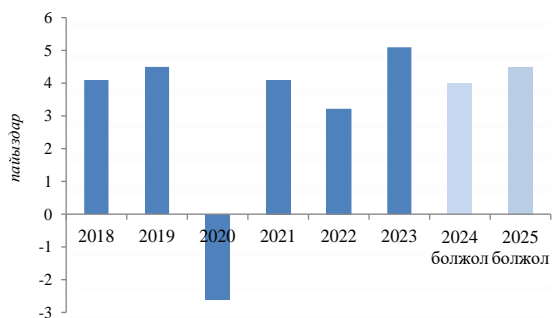
ЭВФ аналитиктери да ИДӨ боюнча өз болжолдоолорун кайра карап чыгуу менен аны 3,2 пайызга чейин жогорулатышкан, бул мурдагы баа берүүдөн 0,6 п.п. жогору. 2025-жылы ЭВФ Россия ИДӨсүнүн өсүшүн 1,1 пайыз деңгээлде болжолдоодо. ЭВФ негизги өсүш факторлору катары бюджеттик чыгымдардын көптүгүн, жигердүү инвестицияларды жана жогорку ички суроо-талапты¹ белгилейт.

Инфляцияга түрткү берүүчү жогорку тобокелдиктер сакталууда, буга геосаясий чыңалуулардын таасири астында тышкы соода шарттарынын өзгөрүүсү себеп болгон, мында инфляциялык күтүүлөр жогорку деңгээлде сакталган жана бюджеттин чыгашасы (аскердик, социалдык чыгашалар жана маанилүү экономикалык тармактарды колдоо үчүн жеңилдетилген программалар) да көбүрөөк болгон. Базалык сценарийде күтүлгөндөргө караганда ички суроо-талаптын басаңдоо арымынын тездеши дезинфляциялык тобокелдик болуп саналат. Россия банкынын базалык болжолдоолору боюнча 2024-жылы катуулатылган акча-кредит шарттары инфляцияны 4,3-4,8 пайызга алып келет жана 2025-жылы 4 пайызга кайтып барат.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

2024-жылы экономиканын орточо өсүш арымы болжолдонууда, анын 2025-жылы тездетилиши күтүлүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын 2024-жылга болжолдоолору 3,2-4,2 пайыздан 3,5-4,5 пайызга чейин жогорулатылган. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредит жөнүндө февраль айындагы баяндамасына ылайык, экономика экономиканын ар башка секторлорунда (өнөр жайда, айыл

¹ Дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүүнүн келечеги (ЭВФ, 2024-жылдын апрели)

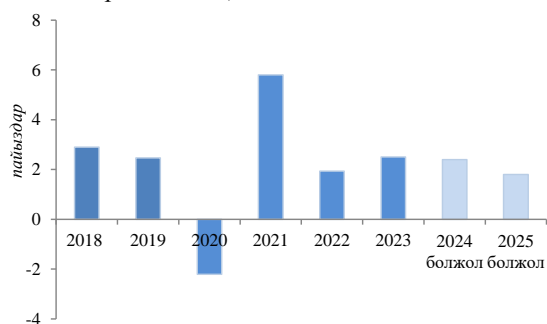
чарбасында, энергетикада, транспортто жана башка секторлордо) инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруунун эсебинен өсөт. ИДӨнүн өсүшүнө ички суроо-талаптын алгылыктуу динамикасы ооздуктоочу таасирин тийгизет, бул импортту жана ТШОдо ПБР/ПУУД¹ долбоорун ишке киргизүүнүн мөөнөтүн жылдыруу жана 2023-жылдагы түшүмдүүлүктүн начардыгынан улам дан эгиндеринин орточо экспортун демилгелейт. 2025-жылга болжолдоо 5,5 - 6,5 пайыз деңгээлинде сакталып турат.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын 2024-2025-жылга инфляция боюнча болжолдоолору өзгөрбөстөн, тиешелүүлүгүнө жараша 7,5 - 9,5 пайыз жана 5,5-7,5 пайыз деңгээлде калган. Буга чейин белгиленген жагдай жана болжолдоо динамикасынын траекториясы анчалык өзгөргөн эмес. Инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер болуп, азык-түлүктөн башка товарларга жана рыноктук кызмат көрсөтүүлөргө туруктуу ички суроо-талапты колдоого багытталган, калктын реалдуу эмгек акысынын жана керектөөнү кредиттөөнүн өсүшү, ошондой эле турак-жай коммуналдык кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү реформалар уланып жаткандыгына байланыштуу жөнгө салынуучу кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү саналат.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттар

мүмкүн болгон басандоосуна байланыштуу болгон.

АКШнын Федералдык резерв системасы 2024-жылы ИДӨнүн өсүшүн 2,1 пайыз, 2025-жылы – 2,0 пайыз деңгээлде болжолдойт. Bloomberg аналитиктери АКШ ИДӨсүнүн өсүшү орточо алганда 2024-жылы 2,3 пайызды, 2025-жылы – 1,7 пайызды түзөт деп болжолдошууда.

Жалпы жылдык инфляция бара-бара басаңдаган, мында базалык инфляция жогору бойдон калууда (2024-жылдын март айында 3,8 пайыз). АКШнын Федералдык резерв системасы PCE inflation² боюнча медиандык болжолдоолору 2024-жылга 2,5 пайыз жана 2025-жылга – 2,2 пайызды түзөт.

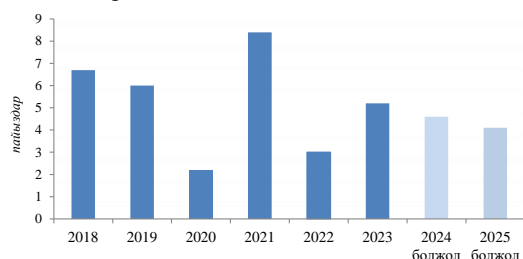
Эл аралык финансылык аналитиктер АКШнын 2024-2025-жылга карата ИДӨсүнүн өсүшү боюнча болжолдоолорду бир аз жогорулатышкан, бирок экономиканын өсүш арымынын басандоо динамикасы сакталып турат, бул акча-кредиттик шарттарды катуулатуу боюнча мурунку кадамдарга жооп катары жана геоасаясий тобокелдиктерден улам, жеке керектөөнүн жана инвестициялардын өсүш арымынын

¹ Келечектеги кеңейтүү долбоору/Сагалык кысымды башкаруу долбоору (ПБР/ПУУД) ТШО

² Жеке керектөөгө чыгашаларынын инфляциясы (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

2024-жылга – 4,6 пайызга чейин төмөндөө жана 2025-жылга 4,1 пайызга чейин төмөндөө. Болжолдоолордун мындай көрсөткүчүн кыймылсыз мүлк рыногунда керектөө боюнча суроо-талаптын төмөндөө проблемасынын узака созулушу менен түшүндүрүүгө болот. Ошондой болсо да 2024-жылдын I чейреги ичинде ИДӨ өсүшүнүн көрсөткүчтөрү алкагында Bloomberg аналитиктери Кытай экономикасынын өсүшү боюнча өз болжолдоосун 2024-жылы 4,5 пайыздан 4,7 пайызга чейин жогорулаткан.

Отчеттук жылдын март айында инфляция 0,1 пайызга өскөн, бирок бул кытай жаңы жылы майрамдалган февраль айындагы жогорку суроо-талаптын натыйжасы. Кытайда инфляциянын максаттуу деңгээли 3,0 пайызга жакын белгиленген. ЭВФ отчеттук жылы Кытай инфляциясынын деңгээлин 1,0 пайыз чегинде болжолдоодо. Ички суроо-талаптын начардыгы жана өндүрүш көлөмүнүн жогору болушунан улам инфляциянын төмөн деңгээлде сакталышы күтүлүүдө.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Улуттук банк акча-кредит саясатын иштеп чыгууда моделдик эсептөөлөрдүн жана орто мөөнөттүү келечекте экономикалык өнүктүрүүнүн ар башка сценарийлерин талдоонун натыйжаларына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилдин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эске алуу менен түзүлөт.

2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасында инфляциянын басандоо тенденциясы байкалган. Акча-кредит саясатын катуулатууга 2022-жылы тандалып алынган вектор жана тышкы шарттардын акырындап турукташуусу инфляциянын төмөндөшүн шарттаган. Баалардын өсүш арымынын төмөндөө динамикасы негизги товардык топтор боюнча байкалат.

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк азык-түлүк жана товардык-чийки зат рынокторунда баа конъюктурасы ар башка багытта болгон: ФАО индекси бара-бара төмөндөгөн, ошол эле учурда энергия ресурстарынын баасы өзгөрүлмөлүү болгон. Эксперттердин баа берүүсү боюнча 2024-жылы дүйнөдө белгисиздик жагдайы сакталып турушу күтүлүүдө.

2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасындагы иш жигердүүлүгү жогорку көрсөткүчтөргө жеткен. Керектөө кредиттеринин көлөмүнүн өсүшү менен бирге бюджет-салык саясаты боюнча көрүлгөн чаралар ички суроо-талаптын өсүшүнө өбөлгө түздү.

Орто мөөнөттүү болжолдоонун базалык сценарийинде төмөнкү тышкы экономикалык өнүгүү шарттары болжолдонууда: дүйнөдөгү белгисиздик жагдайынын таасиринин төмөндөөсү, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн орточо экономикалык өсүшү, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баа туруктуулугу. Өнүгүүнүн ички факторлору калктын жана ишканалардын инфляциялык күтүү

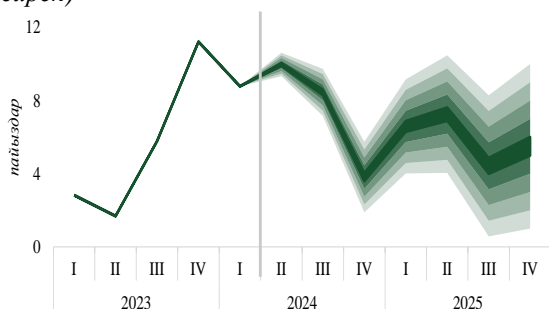
деңгээлдеринин акырындап төмөндөөсүн, ошону менен бирге жигердүү фискалдык саясатты болжолдоодо.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүү тенденциясын, ошондой эле орто мөөнөткө каралган келечектеги дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен Кыргыз Республикасынын 2024-2025-жылдары өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык негизги көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

Жүргүзүлгөн талдоо көрсөткөндөй, Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2024-жылы өсүштү көрсөтөт, бул акыркы үч жыл ичиндеги ортодон төмөн деңгээлде болот.

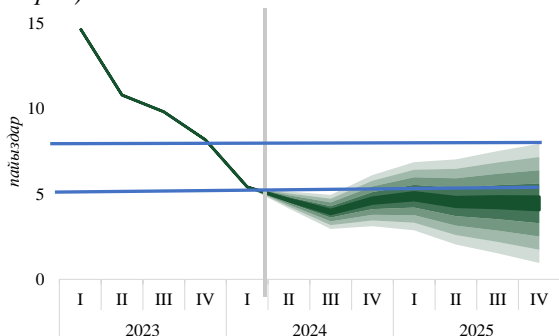
5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо.

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

жагдайдын түптөлүшүнө байланыштуу уланат.

Азык-түлүктөн башка товарлар тобуна жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүш арымынын төмөндөө динамикасы кыйла жай болгон, бул мамлекеттин тариф саясатынын чараларынын таасири менен түшүндүрүлөт. Азык-түлүктөн башка инфляция боюнча болжолдоо анча жогору эмес мааниде сакталуу менен 2024-жылдын акырына карата бара-бара төмөндөөдө.

2025-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция мааниси 5,8 пайыз чегинде күтүлүүдө.

Инфляциялык басымдын негизги түрткү берүүчү механизми болуп төмөнкү факторлор саналат: дүйнөдө сакталып турган белгисиздик жагдайына байланыштуу тышкы шарттар, өнүккөн өлкөлөрдүн катуулатылган акча-кредит саясаты, жогорулатылган ички суроо-талап жана экономикалык агенттердин анча жогору болбогон инфляциялык күтүүлөрү.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 6,9 пайызды түзөт. Бул өсүш иштеп чыгуу өндүрүшү, дүң жана чекене соода, ошондой эле курулуш сектору тарабынан колдоого алынган, булар Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин фискалдык саясат чараларынан жана ишкердик субъекттеринин жигердүү ишинен улам орточо өсүштү көрсөткөн.

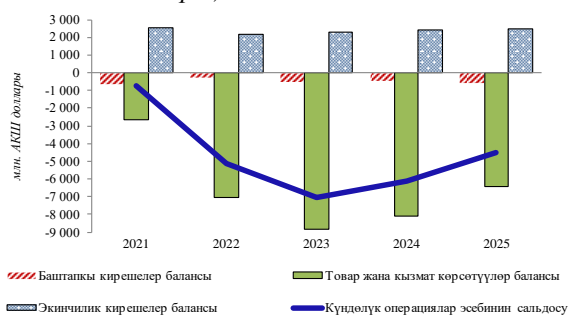
2025-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы болжол менен 5,0 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

2024-жылы учурдагы экономикалык шарттарды эске алганда инфляциянын деңгээли орто мөөнөттөгү максаттуу диапазондун төмөнкү чегине жакын болоору күтүлүүдө. Инфляциянын азык-түлүк компонентинин басаңдашы көбүнчө дүйнөлүк азык-түлүк рыногунун баа конъюктурасына байланыштуу болгон. Мындан тышкары, өтүп жаткан жылы азык-түлүк товарларына баалардын өсүш арымынын төмөндөшү, өткөн жылдагы жогору баадан улам жана дүйнөлүк азык-түлүк жана энергия продукциялар рыногунда алгылыктуу

2024-2025-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо¹

2024-жылга өлкөнүн төлөм теңдеми боюнча көрсөткүчтөрдү болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Тышкы сектор мурдагыдай эле белгисиздиктин жогорку деңгээли менен мүнөздөлүүсүн улантууда.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр эсебинин терс балансы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 40,4 пайыз деңгээлинде түптөлүшү үчүн негизги фактор болушу күтүлүүдө.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

Тышкы соода боюнча күтүүлөр айкын мезгилде катталган маалыматтардын жана кыска мөөнөттүү келечектин эсебинен корректировкаланган. Экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө, региондогу соода шарттары, азык-түлүк товарларына жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баа конъюктурасы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын алтынды экспорттошу да олуттуу таасирин тийгизет.

Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча, соода динамикасынын сакталып турушу соода балансынын тартыштыгынын жогорку деңгээлин алдын ала аныктайт.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча болжолдуу күтүүлөргө ылайык, экспорт 2023-жылдагы деңгээлден 4,6 пайызга төмөн түптөлөт. Аралык багыттагы товарларды, ошондой эле керектөө товарларын сунуштоо экспортко кыйла салым кошот.

Импорттук сунуштоолор күтүлгөндөй эле жогорку деңгээлде сакталат. Ошону менен бирге алардын кыскарышы күтүлүүдө (импорт 2023-жылга салыштырганда 8,0 пайызга төмөндөшү болжолдонууда). Импорттун түзүмүнүн басымдуу үлүшүн, мурдагыдай эле, керектөө багытындагы товарлар жана аралык товарлар түзөт.

Айкын мезгилде алынган маалыматтар экинчилик кирешелердин балансы боюнча болжолдоолорду кайра карап чыгууга негиз болгон. Улуттук банктын жаңыртылган болжолдоосуна ылайык, экинчилик кирешелер балансынын көбөйүшүн негизинен «иштеп жаткандардын акчалай которуулары» статьясы боюнча келип түшүүлөрдүн 4,9 пайызга өсүшү шарттайт. Мамлекеттик башкаруу секторуна акчалай гранттардын агылып кирүүсү өткөн жылдагыга салыштырганда 2,3 эсеге өсүшү күтүлүүдө.

Кызмат көрсөтүүлөр балансы болжолдонгон товар жүгүртүүгө байланыштуу алынган транспорт кызмат көрсөтүүлөр импортунун жогорку көлөмүнүн сакталып калышынын жана «кыдыруулар» статьясы боюнча келип түшүүлөрдүн азаюусунун таасиринен улам терс сальдодо түптөлөт.

Күндөлүк операциялар эсебинин күтүлүп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын негизги агылып кирүү булагы катары тике жана башка чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү өткөн жылга салыштырмалуу төмөн деңгээлде сакталат.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

2024-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча болжолдоонун кайра каралышы 2025-жылга карата төлөм тендемин мындан ары өнүктүрүү боюнча күтүүлөрдүн төмөнкү векторун шарттаган.

Соода балансынын тартыштыгынын төмөндөөсүнө, кызмат көрсөтүүлөр балансынын терс сальдосунун кыскарышына, ошондой эле экинчилик кирешелер балансынын агылып кириши боюнча оң динамиканын сакталып турушуна байланыштуу бир нече факторлордун таасири астында күндөлүк операциялар эсебинин балансы 2025-жылы ИДӨгө карата 27,1 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Улуттук банктын баа берүүлөрүнө ылайык, күтүлүп жаткандагыдай экспорттун 6,9 пайызга өсүшү жана импорттун 11,3 пайызга төмөндөөсү соода балансынын тартыштыгынын (2024-жылга салыштырганда 19,0 пайызга) кыскарышына таасирин тийгизет. Экинчилик кирешелер балансынын «иштеп жаткандардын акчалай которуулары» статьясы боюнча келип түшүүлөрдүн көлөмү 2024-жылдагы деңгээлге салыштырганда 2,8 пайызга өсөт.

Белгилей кетүүчү нерсе, 2025-жылы финансылык эсеп боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталат, бул Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Капиталдын келип түшүүлөрүнүн басымдуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылышы күтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын 2024-2025-жылдар үчүн төлөм тендеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- жогорку деңгээлдеги геосаясий белгисиздик;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү;
- жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2021				2022				2023				2024	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	
1. Сууро-галап жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>															
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	137 662,6	172 402,9	224 058,7	248 730,1	168 137,2	227 481,2	292 245,0	332 881,2	210 822,5	273 978,9	350 607,9	393 489,5	248 821,6	
ИДӨ	%	-4,8	6,3	3,8	13,3	3,4	8,3	8,2	13,2	2,8	1,7	5,8	11,2	8,8	
Ички керектөө	%	-1,2	12,3	11,7	32,8	17,5	7,8	13,3	19,3	1,6	11,3	6,8	13,0		
Инвестициялар	%	20,6	108,9	6,7	15,2	-9,9	249,0	68,4	10,9	33,3	-35,5	14,5	-5,4		
Таза экспорт	%	30,9	159,4	46,6	91,7	39,3	384,7	84,2	28,5	110,1	88,7	69,1	60,3		
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>															
Айыл чарба	%	1,2	-5,2	-6,7	-2,0	1,5	3,9	8,0	10,8	0,0	0,6	-1,2	4,8	1,4	
Өнөр жай	%	-15,6	-5,8	0,6	43,9	8,2	22,8	20,2	1,8	8,7	-7,7	-1,0	11,2	4,7	
Курулуш	%	-20,3	-13,2	-4,0	2,7	-1,4	5,2	-1,0	19,1	2,2	16,4	19,0	5,1	53,8	
Кызмат көрсөтүү	%	-1,2	6,5	5,8	3,3	1,8	4,6	3,7	8,9	1,4	2,3	2,5	3,0	5,1	
анын ичинде соода жүргүзүү	%	-2,7	13,1	8,8	8,0	2,7	5,3	6,9	10,5	1,5	4,3	8,9	7,7	8,0	
2. Баалар²															
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7	110,8	109,8	108,2	105,4	
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7	110,5	109,6	107,3	105,2	
Базалык КБИ	%	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6	111,8	109,3	108,0	106,2	
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>															
Азык-түлүк товарлары	%	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9	108,0	106,1	104,3	101,1	
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9	120,5	117,9	113,1	109,8	
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9	112,7	114,4	113,1	110,0	
Тейлөө	%	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9	111,2	109,6	109,3	109,1	
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>															
Акцизлик товарлар	%	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9	116,0	114,9	111,9	109,8	
Жонго салынуучу баа	%	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,2	107,0	103,1	108,1	112,1	113,8	116,9	
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5	114,1	113,4	111,6	108,2	
3. Тышкы сектор³ <i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>															
Соода балансы	ИДӨго карата %	-18,3	-18,0	-21,7	-26,2	-34,5	-45,9	-56,5	-56,6	-57,9	-60,2	-57,8	-58,8	-62,2	
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨго карата %	3,5	4,5	-1,0	-8,0	-18,3	-32,1	-43,1	-42,1	-42,9	-46,1	-46,9	-50,4	-55,1	
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨго карата %	28,9	36,4	36,8	35,7	34,8	28,3	26,6	29,7	31,6	33,4	36,2	39,0	37,5	
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨго карата %	50,0	57,0	60,8	64,2	71,6	76,2	84,9	87,2	90,0	95,5	97,2	102,5	106,1	
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200	87,2267	88,7100	89,0853	89,4708	
5. Монетардык сектор															
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00	
"Өвернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00	11,00	11,00	11,00	11,00	
"Өвернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	11,71	
<i>анын ичинде:</i>															
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	11,71	
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,37	5,16	6,10	6,57	11,86	13,11	12,82	11,41	10,35	11,57	11,86	11,95	11,95	
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,84	5,72	6,54	6,93	11,45	13,57	13,11	12,17	11,27	11,82	12,01	12,01	-	
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	6,08	6,89	7,26	11,09	13,82	13,46	12,57	12,37	12,16	12,11	12,08	12,09	
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	5,28	5,43	7,45	-	8,79	-	15,19	13,81	13,52	13,98	13,88	13,78	13,96	
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14,67	14,79	14,90	14,74	
Акча базасы	%	24,2	10,7	6,6	6,5	8,8	19,8	31,7	44,9	38,8	22,5	10,8	9,9	13,7	
Банктардан тышкары акчалар (M0)	%	23,7	9,2	5,8	0,5	5,7	20,5	27,5	41,3	32,5	16,0	4,0	1,3	7,8	
Акча топтому (M1)	%	22,9	12,4	12,3	15,7	7,4	23,1	27,3	36,1	41,2	22,7	16,4	10,2	19,0	
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	18,9	12,0	11,7	15,6	8,6	20,8	25,3	32,5	36,5	21,6	16,2	11,4	20,3	
Акча массасы (M2X)	%	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0	29,4	18,7	15,0	22,4	

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыры 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. I ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган, пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Улуттук банк МКОнун чыгарылышын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит уюмдарынын депозиттери, мында мамлекеттик башкаруу органдарынын жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Керектөө баа индекси (КБИ) – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү

чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм тендеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм тендеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизми – акча-кредит саясаты чөйрөсүндөгү чечимдердин баа динамикасына пайыздык, валюталык, кредиттик жана байланыш каналдары аркылуу таасир этүү процессин мүнөздөгөн өткөрүп берүү механизми.

Эсептик чен – борбордук банк тарабынан белгилене турган пайыздык ченди билдирген жана экономиканын акча ресурсунун баштапкы багыты катары кызмат кылган акча-кредит саясатынын инструменти.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

Борбордук казыналык	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы
ЖАК	жабык акционердик коом
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
КФБ	Кыргыз фондулук биржасы
КНС	кошумчаланган нарк салыгы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФАО	БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму
ФОБ	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)
РСЕ	жеке керектөөгө чыгымдардын баа индекси (Personal Consumption Expenditures Price Index)